

Sala S.P.
Gab. —
Est. F
Tab. 5
N.º 8

S. Pedro

Esta obra é
raríssima

110
In hoc immobilia no timar
fuerunt et in hereditibus
pdm in top fut si quis. C. de
Her am. ut di. r. g. q. n. h. t. a. s.
er fuerunt comitas er y. b. omis
caus fut. si sandus q. jur
dine de de lega p. r. h. v.
aus meari q. to er. ad. fut. si
fuerunt r. h. p. m. v. s. m. t. a. s.
de h. b. s. er. t. a. d. i.
de h. b. s. fut. n. m. l. a. C. de er. q. d.
in test. in g. l. s. q. n. h. t. a. s. n.
531 er p. m. i. s. u. s. y. d. h. i. s. s.
159 n. 27. h. r. v. s. n. a. t. u. s.

AD RVB. ET L. 2.

C. de rescin. vend.

commentarij.

Authore Ario Pinelo Lusitano.

CONIMBRICÆ.

Anno redemptionis, 1558.
mense Octobri.

Apud Antonium de Maris.

Ex tempore ueritas.

DAVID LEVIT
C. de vobis vobis
COTTON

Auctor: A. de P. de L.

COMITATU

Adm. de vobis vobis

Adm. de vobis vobis

Ex tempore regis

Principi D. Henrico

S. R. E. Cardinali excellentissimo
Arius Pinelus perpetuā
felicitem.

VM NVPER EX LV CV BR A-
tionibus, quas ad varias iuris partes scriptas habeo, serene
princeps, specimen quoddam sub regie maiestatis
nomine in lucem dare, varia hominum iudicia ad reprehē-
dendum proniora maxime timebam, quæ tandem Dei be-
nignitate mitiora expertus sum. Illud verò laboris mei
non vulgare præmium semper existimabo, q̄ tu natalibus
& dignitate tātus princeps coram incōparabili Heroissa
Regina ac domina nostra, scripta illa mea honorificè laudasti: atq̄ ita pro regia tua hu-
manitate mihi animum fecisti, vt alacrius ac maiori spe ad alia vulganda pergerem. Ex
pluribus autem commentarijs post longam legendi functionem & praxim, assiduo studio
conscriptis, præsentis selegi celsitudinis tuæ nomine, tanq̄ tutissimo clypeo muniendos:
in quibus enixè operam dedi, ne aliquid (quod aiunt) actum agerem. Tractatus est fre-
quentissimus, ex quo non nihil fortasse labor noster Reipub. conducet. Pro multis verò
vigilijs, nec modicis impensis, quibus hæc monumenta constant, summi beneficij loco op-
taui, vt per grauissimos doctissimosq̄ viros (quibus aula tua non caret) celsitudini tuæ
referatur, an è Reipub. sit, alia scripta mea, quæ probanda tradam, typis mandari: ne
si fortè fauore digna sunt, inter tineas & blattas, ob authoris cēsū sumptibus imparē,
omnino pereant. Inde etiam occasio fortasse dabitur, vt ex nostratibus non pauci ingenio,
& eruditione præstantes ad scribendum excitentur: ac terrarum orbi testatum faciant,
Lusitanam gentem trophæis, armorumq̄ gloria iam diu celeberrimam, literarum etiam
splendore alijs nationibus non cedere. Sed non est consilium, prolixiori epistola in pu-
blica commoda peccare. Inclitā celsitudinem tuam iuxta eius inculpatores mores, since-
rumq̄ fidei zelum prosperet Deus Opt. Max.

¶ Index legum, & locorum iuris

communis, & regij, quæ in his commentarijs nouè, vel cum insigni aliqua explicatione traduntur.

Ex Digesto veteri.

- L.** 1. ff. de iust. & iur. fol. 4. nu. 19.
L. illicitas, §. veritas, ff. de offic. præf. fol. 149. nu. 33.
L. sed etsi quis, §. quesitū, ff. si quis caut. fol. 66. nu. 26.
L. scio, ff. de in integr. rest. fol. 52. nu. 25.
L. item si verberatum, §. 1. ff. de rei vend. fol. 10. col. 3. & sequen.
L. 4. §. 1. ff. fini. regund. fol. 120. nu. 60.
L. in causæ, §. fin. ff. de mino. fol. 84. ex nu. 33.
L. intra vtile, §. fin. ff. de mino. fol. 95. nu. 2. & sequen.
L. in causæ, §. idem Pomponius, ff. de mino. fol. 13. & sequen.
L. q. si minor, §. restitutio, ff. de mino. fol. 131. nu. 24.
L. sed etsi lege, §. scire, ff. de peti. hæred. fol. 113. nu. 35.
L. Lucius, ff. famil. ercis. fol. 51. nu. 20.
L. si cõuenerit, ff. cõmu. diui. fol. 44. nu. 31.
L. 2. §. penul. ff. de relig. & sump. fun. fol. 82. col. 1.
L. fin. ff. de cõdic. ob cau. fol. 40. ex nu. 9.
L. qui exceptionem, ff. de condic. in deb. fol. 62. nu. 8.
L. in summa, ff. de condic. in deb. fol. 74. nu. 21.
L. Titius, ff. de pignor. act. fol. 29. nu. 29.
L. si rem, §. omnis, ff. de pignor. act. fol. 81. col. 1.
L. 4. & 5. ff. de pignor. act. fol. 86. & sequen.
L. 1. §. si quis seruum, ff. de pos. fol. 45. nu. 33.
L. habebat, ff. de instito. fol. 148. & seq.
L. fin. ff. quod cum co. fol. 146. nu. 22.
L. 1. ff. de contrab. emp. fol. 1. & fol. 6. & fol. 18. cum sequen.
L. si in emptione, ff. de contrab. emp. fol. 33. nu. 12.
L. hæc venditio, §. 1. ff. de contrab. emp. fol. 23. col. 4. & fol. 26. nu. 18.
L. fundi partem, ff. de contrab. emp. fol. 38. nu. 29.
L. si quis donationis, ff. de contrab. emp. fol. 59. nu. 27.
L. bona si les, ff. de contrab. emp. fol. 49. nu. 9.
L. fistulas, §. frumenta, ff. de contrab. emp. fol. 66. nu. 29.
L. qui fundum, §. qui agrū, ff. de contrab. emp. fol. 138. nu. 15.
L. fin. ff. de contrab. emp. fol. 29. nu. 31.
L. si vna, versi. plane, ff. de peri. & com. rei. ven. fol. 140. nu. 21.
L. Sabinus, ff. de in di. addic. fol. 92. n. 31.
L. veteres, ff. de acti. emp. fol. 55. nu. 3.
L. Iulianus, §. si Titius, ff. de acti. emp. fol. 138. nu. 10.
L. si duorū, ff. de acti. emp. fol. 138. nu. 12.
L. si seruum, §. si modus, ff. de acti. emp. fol. 139. nu. 14.
L. si merces, ff. loca. fol. 24. nu. 4.

INDEX.

- L. si merces, §. vis maior, fol. 65. nu. 21.*
L. item si precio, §. fin. & l. sequen. ff. loca. fol. 47. nu. 4.
L. ex cōducto, §. si vis, ff. loca. fol. 65. n. 21.
L. penul. ff. loca. fol. 96. nu. 6. & sequen.
L. in quorum, ff. de pigno. fol. 79. nu. 14.
L. si fundus, §. fin. ff. de pigno. fol. 28. nu. 25.
L. insulam, ff. de prescrip. verb. fol. 25. nu. 12. & fol. 46. nu. 36.
L. naturalis, §. 1. & §. at cum do, ff. de præscr. verb. fol. 40. & fol. 45.
L. qui fundum, ff. de enictio, fol. 139. nu. 16.
L. bouem, §. aliquando, ff. de ædil. edic. fol. 149. nu. 33.
L. fructus, ff. de usur. fol. 118. nu. 53. & sequen.
L. 3. §. 1. ff. de testi. fol. 157. col. 1.
L. iure succursum, §. fin. & l. si res, §. 1. ff. de iur. dot. fol. 49. nu. 10. cum multis sequen. & fol. 44. col. 3. & fol. 76. nu. 36. & fol. 131. nu. 2. & sequen. & fol. 142. nu. 2.
L. de fructibus, ff. de donat. int. vir. & vxor. fol. 117. nu. 49. vsq; ad nu. 51.

Ex Infortiato.

- L. si sine, §. interposito, ff. de adminis. tuto. fol. 131. col. 3.*
L. nouissimè, ff. q. falso tuto. fol. 98. nu. 18.
L. si quis infundi vocabulo, ff. de leg. 1. fol. 25. nu. 12.
L. quidam testamento, ff. de leg. 1. fol. 139. nu. 15.
L. si quod ex Pamphila, ff. de leg. 2. fol. 156. nu. 39.
L. si cui fundus, ff. de leg. 2. fol. 94. in fine.
L. ex imperfecto, ff. de leg. 3. fol. 10. nu. 15.

- L. 1. §. si. ff. de auro, & argen. leg. fol. 19. nu. 10.*
L. cum certum, ff. de auro, & arg. leg. fol. 21. nu. 21.
L. Quintus, §. fin. ff. de auro, & argen. leg. fol. 7. nu. 30.
L. precia rerum, ff. ad l. falcid. fol. 151. cum sequen.
L. Lutus, §. fin. ff. ad Trebel. fol. 73. nu. 17.

Ex Digesto nouo.

- L. nec filio, ff. de nata. restit. fol. 11. nu. 17.*
L. statuliberi, §. fin. ff. de statulib. fol. 78. nu. 10.
L. 1. ff. de acqui. rer. domin. fol. 3. nu. 14. 18. & 19.
L. bonæ fidei, ff. de acqui. rer. domin. fol. 118. nu. 53. & sequen.
L. à Dno Pio, §. si pignora, ff. de re iud. fol. 48. nu. 5. & fol. 71. nu. 11. & fol. 74. nu. 20.
L. miles, §. decem, ff. de re iud. fol. 142. nu. 3. & 5.
L. 2. §. si quis à principe, ff. ne quid in loc. pub. fol. 9. nu. 8.
L. si quis cum aliter, ff. de verb. oblig. fol. 48. nu. 8.
L. si stipuler, §. fin. ff. de verb. oblig. fol. 63. nu. 13.
L. si ita, ff. de fideius. fol. 20. nu. 18.
L. græcè, §. si Suchum, ff. de fideius. fol. 21. nu. 20.
L. quamuis, ff. de solutio, fol. 29. nu. 28.
L. 3. ff. rem rat. hab. fol. 129. nu. 17.
L. 1. ff. de fur. fol. 5. nu. 21.
L. 1. §. 1. ff. ad sen. consul. Turpil. fol. 157. col. 1.
L. medicus, ff. de var. & extraor. cogn. fol. 93. nu. 32. & sequen.

INDEX

L. imaginaria, ff. de reg. iur. fol. 59. nu. 28.
L. omnis definitio, ff. de reg. iur. fol. 22. in
 fin. 4. col.

Ex Codice.

L. fin. C. de sacros. eccles. fol. 155. nu. 33.
L. 4. C. si contra ius, vel uti. pub. fol. 15.
 nu. 28.
L. leges sacratissimæ, C. de legi. fol. 60.
 nu. 31.
L. non interest, C. quod met. cau. fol. 130.
 nu. 22.
L. si superstitite, C. de dolo, fol. 74. nu. 22.
L. quoties, C. de rei vend. fol. 121. col. 3. ad
 medium.
L. maioribus, C. commu. vtri. indi. fol. 77.
 nu. 1.
L. 3. C. ex quib. cau. maio. fol. 52. nu. 29.
L. 1. & 2. C. si aduers. cred. fol. 135. cum
 sequen.
L. fin. C. de non nume. pecu. fol. 125.
 nu. 3.
L. fin. C. de reb. alie. non alie. fol. 79. nu.
 14.
L. si ea pactione, C. de usur. fol. 51. nu. 21.
L. quisquis, C. de rescin. vend. fol. 60. nu.
 30.
L. precij, C. de rescin. vend. fol. 26. col.
 3. & fol. 39. nu. 1.
L. ea conditione, C. de rescin. vend. fo. 35.
 nu. 18. cum sequen.
L. cum te, C. de pac. inter emp. & vend.
 fol. 34. nu. 14.
L. 2. C. de pact. inter emp. fol. 99. ex
 nu. 20.
L. 1. C. de rer. permu. fol. 25. nu. 15.
L. licet, C. loca. fol. 65. nu. 21.

L. si olei, C. loca. fol. 44. nu. 32.
L. excepto, C. loca. fol. 40. nu. 6. cum se-
 quen.
L. prædiorum, C. de prædi. mino. fol.
 132. nu. 29.
L. 2. C. si quis igno. rem mino. fol. 112. ex
 nu. 30.
L. 1. C. si mai. fac. fol. 107. nu. 5. cum se-
 quen. & fol. 144. nu. 14.
L. 2. C. de alluuo. & palu. fol. 74. nu.
 22.

Ex tribus libris Codicis.

L. 1. C. de præd. decur. fol. 89. nu. 18.
L. fin. C. præd. decur. fol. 22. nu. 25. cum
 sequen.
L. Archiatri, C. de profes. & medi.
 fol. 95. col. 3.
L. 1. & 2. C. de fide instru. fol. 90. nu. 19.
L. 1. & sequen. C. de veter. numis, potes.
 fol. 20. nu. 17.
L. domini, C. de agri. & censi. fol. 40.
 nu. 8.

Ex Institutionibus.

§. ius autem civile, Insti. de iure natu. vers.
 quod verò, fol. 4. nu. 7.
 §. in fraudem, Insti. quib. ex cau. manu.
 non lic. fol. 60. nu. 32. & sequen.
 §. singulorum, Insti. de rer. diu. fol. 8. nu.
 15. & nu. 18.
 §. si quis à non domino, Insti. de rer. diu.
 fol. 119. nu. 19.
 §. adeo, Insti. de loca. fol. 44. nu. 29.
 §. 1. Insti. de obli. quæ ex delic. fol. 15. nu.
 21.

INDEX.

§. 2. Insti. de offi. iud. fol. 120. col. 2.

§. 1. Insti. de offi. iud. fol. 142. nu. 5. & præceden.

Ordinationes Regiæ, quas diligens lector ex relatione libri comperiet.

Ex Decreto.

c. ius naturale, 1. distinc. fol. 4. nu. 16.

Ex Decretalibus.

c. 1. de in integ. resti. fol. 130. nu. 21.

c. ad nostram, de reb. eccles. non alie. fol. 109. cum sequen.

c. cum dilecti, de emp. & vend. fol. 144. à nu. 15. cum multis sequentibus.

c. propter sterilitatem, de loca. fol. 65. nu. 21. cum sequen.

c. ad quæstiones, de rer. permu. fol. 34. nu. 13. & fol. 64. col. 2.

c. per tuas, de dona. fol. 139. nu. 18.

Ex Sexto.

c. 2. de præben. fol. 15. nu. 29.

Ex Clementinis.

Cle. 1. vt lite penden. d. fol. 15. à nu. 29.

Ord. fol. 17. col. 2.

Ord. fol. 77. nu. 3.

Ord. fol. 149. nu. 32. in fin.

Ord. fol. 29. nu. 30. in fin.

Ord. lib. 4. tit. 30. sæpe adducitur & explicatur in hac l.

Ord. fol. 128. à nu. 11.

Ord. fol. 65. nu. 21. & sequen.

Ord. fol. 33. nu. 10.

Ord. das sisas, & da fazenda, fol. 93. col. 1.

Fol. 104. col. 2.

Fol. 103. col. 1. & 2.

Ordinationes Castellæ.

L. 6. lib. 3. Ordin. fol. 128. nu. 11.

Leges Partitarum.

Fol. 85. nu. 39. & fol. 127. nu. 9. in fine

& fol. 127. col. 3. & fol. 65. nu. 21.

IN discursu libri citantur leges adiecto numero, quando titulus longus est, ut lectoris labor minuatur.

HIC numerus .ii. significat undecimum, ut ita intelligas allegationem l.ii. fol. 46. col. 2. ubi citatur l. ii. quæ incipit, si seicommissa, ff. de leg. 3.

I. C. ponitur pro Iuriconsulto.

HOC signum ponitur gratia admonendi lectores, ut in alijs libris ponitur signum, manus, vel stellæ, & in alijs ponuntur multa verba magis occupantia marginē. Quia propter iniquè & in civiliter hæc admonitio reprehendetur.

Errata omnino vitare rarò vel nunquam contingit: aliqua autem hic notauimus, quæ fortasse minùs expertos remorari possent.

Fol. 11. col. 4. nu. 19. linea. 11. post verbum appos. dele &, ac legas, **Tex. autem.**

Fol. 27. col. 4. linea. 3. pro tradito, lege, traditio.

Fol. 28. col. 2. linea. 5. pro homiles, lege, homines.

Fol. 40. col. 2. ad finem, nu. 7. linea. 25. pro esset, lege cesset.

Fol. 64. col. 2. ad finem, nu. 15. linea. 15. pro c. etsi quæstiones, lege, ad quæstiones. **Et col. 3. linea. 11. eodem modo.**

Fol. 86. col. 2. linea. 8. pro indigam, lege, indignam.

Fol. 92. col. 3. lin. 7. pro ccordiam, lege, concordiam.

R V B R I C Æ

C. DE RESCINDEN. VEND.

PARS PRIMA

CAP. I.

S V M M A R I A.

Emptionē cō-
tractū apel-
lari iuris gen-
tium, idq; dif-
ficultate non
carere atten-
tis iuris regu-
lis.

Vsum pecu-
niæ nō fuisse

in prima hominum etate, seu initio conditi
orbis.

- 3 Agitur de resolutione predicta difficultatis, im-
probaturq; traditio Bart. et multorum, et nu. 4.
- 5 Adducitur ad id, & examinatur glo. in l.
eas. ff. de capit. dimi.
- 6 In eadem difficultate improbat modus, quo
eam proponunt scribentes.
- 7 Alio modo resoluitur ea difficultas, & declaratur
quid dicatur iuris gentium.
- 8 Expenduntur verba .I. C. in l. 1. ff. de contra.
emptio.
- 9 Agitur iterum de glo. supra citata in l. eas.
- 10 Improbat modum traditio circa ea
quæ dici debeant iuris gentium.
- 11 Agitur plenè de doctrina Bart. in l. Si id
quod. ff. de condic. inde.
- 12 Tractatur an sit vera distinctio scribentiū,
& eorum traditio de iure gentiū primæuo,
& secundario. & nu. 13.
- 14 Agitur de intellectu. l. 1. ff. de acqui. rerum.
domi. contra Corra.

- 15 Agitur de intellectu. §. Singulorum
inst. de re. diui. contra plures, &
nu. 16.
- 17 Expenduntur verba .I. C. in l. bona fi-
des. ff. depo. & adducitur aliud in ma-
teria. nu. 18.
- 19 Explicatur l. 1. versi. ius naturale. ff.
de ius. & in.
- 20 Adducuntur aliqua circa primam etate
tem hominum antequam esset politica
societas.
- 21 Explicatur notabiliter. l. 1. in fi. ff. de fur.
- 22 Improbat interpretatio Alcia.
- 23 Comprobatur resolutio Bart. circa ius tes-
tamenti, & successionis ex causa testati.
- 24 Iterum explicatur verba. d. l. 1. ff. de contra.
empti.
- 25 Reprobatur traditio multorum circa in-
ventionem pecuniæ, & explicantur ali-
qua scitu digna. & nu. 26.
- 27 Ostenditur verustissimum esse vsum hu-
ius contractus, & defenditur Plinius à
reprehensione Connani. & nu. 28.
- 29 Iterum expenduntur notabiliter verba.
d. l. 1. ff. de contra. emptio.
- 30 Inferendo agitur de intellectu. l. Quintus.
§. vlt. ff. de au. & argen. lega. contra
glo. et aliquos.
- 31 Declaratur effectus, quem doctores tra-
dunt ex ea inspectione, an emptio sit iuris
gentium, vel ciuiliis: Sequenti tamen cap.
damnantur multa circa hoc à doct. tra-
dita.

A

Rubr. C. de rescinden. vend.

PARS PRIMA CAP. I.

X nonnullis lucubrationibus quas ad iuris tractatus scriptas habemus, selegimus has ad Rub. & l. 2. C. de rescind. vend. Licet enim in alijs plura videri possent subtilitate excellere, haec ex utilitate vsuq; forensi fortasse magis placebunt. Ad commodiorem vero lectionem diuisimus laborem hunc nostrum, vt Rub. duas partes, lex tres, & earum quaelibet separata capita habeat: vsu enim constat longa scripta absq; congrua diuisione lectoribus molestiam afferre, eosq; non semel a lectione deterrere. Quia vero in materia huius l. saepe in idunt articuli, quorum definitio plenior exigit tractationem quam vt obiter discuti valeant, vt dicendis via muniatur, & quod melius percipiuntur quae pertinent ad spetia. e tractatum laesionis ultra dimidium iusti praetij, praemittenda fuerunt aliqua de emptioe tam contrahenda, quam rescindenda. Artium enim, sicut arborum, altitudo sine radicibus esse non potest, iuxta Ciceronis sententiam.

1 Emptionem & venditionem iuris gentium appellat. I. C. Paulus in l. 1. in fi. ff. de contrah. emptio. & I. C. Hermogenianus in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. quod tamen a I. C. quasi sine vlllo dubio dictum, difficultatem habere videtur: cu

certissimum sit in iure vnum ex substantialibus emptionis esse pretium in nummo signato seu pecunia numerata: nec aliter subsistere emptionem & venditionem, vt in d. l. 1. & 2. & in l. pacta 72. ff. de contrah. empti. cum alijs de quibus infra. Ex historijs autem & bonis auctoribus ac rationis vi receptum est pecuniae signatiq; nummi inuentum & vsu, logo interuallo post antiquum illud propriumq; ius gentium fuisse.

2 Sic enim ex quamplurimis qui citari possent ad id, scilicet pecuniam, seu nummum signatum primis hominibus primaq; aetate nullatenus fuisse, tradit Plinius lib. 33 cap. 1. & cap. 3. Budaeus in d. l. 1. ff. de contrah. emp. Francis. Connã. lib. 7. cap. 5. Hispan. Couarru. nõ semel in libello numismatũ ad fratrem. Math. Afflict. in. 3. feud. titu. quae sint regal. §. monete Eutyop. lib. 2. Tiraquel. de re. tract. ligna. §. 1. glo. 20. num. 9. Stepha. Forcat. dialog. 48. quibus addo Polidor. lib. 2. de inuent. rer. cap. 20.

Quod aperte significat Ouidius lib. 1. Metamor. describens priorem aetatem, deinde in deteriori subdens.

Effodiunt opes irrita meta malorum
Lucret. etiam lib. 5.

Posteris res inuenta e aurũq; reptũ.
Quod facile & validis et pulchris dempsit honorem.

Deniq; hoc ipsum non obscure significat I. C. in d. l. 1. ff. de contrah. empt. o. ibi, olim enim non ita erat nummus.

Apparet igitur difficultas nõ leuis
secun-

secūdim Ias. in l. ex hoc iure. nu. 20. ff. de iust. & iur. qua etiam anxie torquetur Anto. Burg. in rub. de emp. & vend. col. 4. Non enim videtur q̄ emptio iuris gentium appellari possit, cum nūmus signatus (sine quo venditio esse nequit) prima hominum ætate incognitus fuerit: Ius autem gentium cum ipso genere humano proditum testatur. I. C. Paul. in d. l. i. ff. de acquir. rer. domi.

3 Hanc difficultatem sentit Bar. in d. l. ex hoc iure, nu. 8. qui eam nec explicitè proponit, nec aptè resoluit: Melius tractasse videtur idem Bar. in d. l. i. ff. de contrah. emp. ubi tamen nō satisfacit: nec Paul. Castr. in d. l. ex hoc iure, nu. 29. licet in effectu à Bar. non recedat. Respondere autem videntur vt venditio dicatur iuris gentium, quia licet nūmus signatus à principio non esset in auro argento vel ære, aliquis tamen erat vsus pecuniæ, pro vt in corio aliaue viliori materia. Ita etiam Alber. Ang. post Cin. in d. l. ex hoc iure: quos ibi sequitur Ias. nu. 22. & nouissimè Ioan. Oroscius hispan. Pinciani prætorij senator digniss. et Anto. Burg. ubi sup.

4 Sed hi patres falli videntur, quia pecuniæ vsus nec in metallo nec in alia materia cognitus erat in ea prima ætate: aliter enim vilitas materiæ non impediret, quin verè pecunia diceretur, vt probatur ex d. l. i. ff. de contrah. emp. & ita colligitur manifestè ex authoribus sup. citatis, verè asserentibus nullum pecuniæ vsum principio hominibus fuisse, absq̄ distinctione materiæ: imò & ex historijs Chronicisq̄ verius videtur, recentiore dici debere vsum pecuniæ in corio vel alia vi-

li materia, deficiente consumptaq̄ bellicis cladibus pecunia aurea & argentea, licet ærea prior in vsu. fuisse videatur ex Plinio d. lib. 33. cap. 3.

5 Aliter eam difficultatem resolvere videtur glo. in l. eas, ff. de capit. dimi. quasi emptio quo ad æquitatem naturalem, dicatur iuris gentium, quo ad formulam sit iuris ciuilis. Sed reprobatur ea glo. secundum Ias. in d. l. ex hoc iure, nu. 21. & Bal. in rub. C. de contrah. emp. nu. 1. Anto. Burg. in d. rub. nu. 12. Ego vellè vt ipsi prius explicarent sensum glo. que videtur sentire de formula & naturalibus eius conuentionis: non de formula nūmi, vt DD. acceperunt. Sed quocūq̄ sensu accipiatur d. glo. merito reprobatur, quia ad hanc appellationem iuris gentium origo vel ratio rei attenditur, non æquitas, in d. l. ex hoc iure: Item I. C. ibi & in d. l. i. in fin. planè & absolute appellat emptionem iuris gentium, vt sic rejiciatur illa traditio glo. Bal. in d. rubr. C. de contrah. empt. nu. 1. non relatus à Ias. ubi sup. eandem difficultatem proponens, obscure respondet, adducens quo. Idam simile, sed nullatenus difficultatem resoluit.

6 Antequam explicem resolutionem que verior mihi videtur, aduerto Bart. Bal. Paul. Alber. Ias. & alios non videri aptè proposuisse eam difficultatem: non enim arguunt ex antiquitate iuris gentium, post quod longo interuallo inuenta fuit pecunia, quo arguendi modo difficultas aptè proponi & urgere videtur: sed arguunt à nouioribus constitutionibus, quibus soli principi vel eius auctoritate datur pecuniam cudere, publi-

caq; nota signare: ad quem arguendi modum nihil difficultatis resultare videretur: Possitq; facillimè quilibet respondere, sanctiones noui iuris post principatus & monarchias non tollere quin olim liberum fuerit ex commercio & cōsensu hominum, quod hodie non permittitur sine auctoritate principum, argu. l. i. ff. de consti. princ. nec talis argumentatio oberrat quò minus emptio iuriscgentium dici deberet.

7 Quapropter ad veriore resolutionem prænotatum videtur aliqua dici iuriscgentium quæ post hominum politicã societatem, & sic post Ciuitates constitutas, & post ius Ciuile, inuenta sunt. Nec enim appellatio iuriscgentium necessario exigit vt ab initio cum primis hominibus ea fuerint, sed ad eam appellationem vt sufficit rem de qua agitur fuisse apud homines ab initio constituti orbis, ita satis est eam congruere hominum intellectui ac naturali rationi: atq; ideo post talis rei inuentionem, eius vsum ab omnibus gentibus recipi & vnanimiter approbari: vt sentit in terminis Connan. lib. i. cap. s. ad fin. ac proinde non solo tempore, sed etiã ratione & communi gentium approbatione dicatur aliquid iuriscgentium: quod mihi probare videtur Iustin. quẽ ita intelligo in §. ius aut ciuile, vers. quod vero. Instit. de iur. natur. gent. dum miscet ius ciuile & gentium, subditq; quod verò naturalis ratio inter omnes gentes constituit, id apud omnes populos peræque custoditur, vocaturque ius gentium, quasi quo iure omnes gentes vtuntur. Vides

Iustin. ad appellationem iuriscgentium rationem naturalem omniumq; gentium approbationem, nõ tantum temporis reuue antiquitatem considerare. Probatur ex eodem Iustin. qui postquam hoc tradidit subdit in §. ius autem gentium, ex eo iure emptionem atq; omnes ferè contractus manasse: non tempus, sed rationem approbationemq; rei attendens. Inde etiã quod ratione naturali à gentibus receptum & inductum est, licet solis hominibus conueniat & propriè ius gentium dici debeat, naturale etiam ius appellatur, §. singulorum, Instit. de rer. diuis. vbi glo. & DD. non satis explicant: melius Bar. in d. l. ex hoc iure, nu. 9. in fin. ff. de iust. & iur. ibi, ius gentium quo gentes humanæ vtuntur.

8 Sic igitur cessat ea difficultas, apparetq; verè dixisse Iurisconsultos emptionem esse iuriscgentium, quia ab omnibus gentibus communi ratione & vtilitate probata fuit, licet à principio non ita solennis fuerit, non adhuc inuento nummo, nec existente vsum pecuniæ signatæ. Id autem bene videbatur sentire Bar. in d. l. i. ff. de contrab. emp. dum incepit respondere, licet in conclusione lapsus fuerit, vt sup. Idem colligi videtur ex Iureconsul. (quem ita intelligo) in d. l. i. dum venditionis originem describit ex rerum permutatione apud homines: quasi dicat, quòd sicut ante cognitionem vsumq; pecuniæ, omnibus gentibus communis erat rerum permutatio, ratione naturali ita suadente: eodem modo inuento nummo vsuq; pecuniæ, & inducto nomine emptionis referri debuerit is cōtractus ad anti-

antiquum ius gentium, homines enim approbantes permutationem non minus approbassent emptionem: ac proinde ex priorum conventionem manavit hæc posterior eadem maioriq; ratione, ut I. C. sentit, ibi, sed quia non semper. Hinc ad propositum comprobo verba Bal. in d. rub. C. de contrah. empt. nu. 1. ibi, prima principia inquirimus. Facit reg. l. qui. l. quod ff. de don. 1.

9 Ex quibus primò inferitur posse aliquam saluari glo. reprobata in l. l. eas, ff. de cap. dimin. aliter eam accipiendo quàm DD. acceperint, ut scilicet emptio dicatur iuris civilis quo ad formulam, i. quo ad ea que ex iuris sanctionibus postea circa emptionem inducta sunt: quorum aliqua substantialia, aliqua naturalia dicuntur, iuxta tex. & ibi not. ita in d. l. pact. 1. conuenta. ff. de contrah. emp. ratione autem & nomine dicatur iuris gentium.

10 Ex eis lem. 2. inferitur cauendum esse à DD. in varijs locis generaliter tradentibus non posse dici aliquid iuris gentium, nisi quòd ante ius civile inductum fuit: ita communiter intelligendo d. l. ex hoc iure, ubi ita colliges ex Bar. & alijs sup. relatis, ex Ang. Aret. in §. ius autem, col. 1. & in si. Institu. de iur. natur. ex Dec. & Cagno. in l. cū amplius §. is natura, ff. de rez. iur. cū verius & que post vrbes conditis postq; ius civile singularium populorum ab omnibus gentibus naturali ratione recepta sunt, iuris gentium dici debeant, ex mente Bar. in d. l. 1. ff. de contrah. empt. qui nullibi expēdi solet: clarius autē Conn. in. tradit d. lib. 1. cap.

4. & sequen.

11 Inferitur 3. ad doctrinam celebrem Bar. in l. si id quod. ff. de condict. indeb. ubi distinguit ius gentium, aliud primæum, aliud secundarium appellans, quod non ineptè explicat, sequunturq; communiter scribentes secundum Ias. ibi, & Cagnol. in rub. ff. de orig. iur. nu. 3. Ang. Aret. & Deci. proximè citati: Lancelot. Galiaul. in repet. rub. ff. de verb. oblig. nu. 157. referuntq; eam distinctionem ad differentiam temporis, ut primæum dicatur quòd ab initio creatis hominibus fuit ex ratione naturali: secundarium quòd postea homines progressu temporis multis à primo statu mutatis, vsi sunt: pro vt seruitus, bellum, & similia. Id autem ex Bar. & communi opinione intelligitur respectu vsus gentium, non propter constitutiones, ut male tradit Ias. in d. l. si id quod, constitutiones enim magis significarent ius Civile, l. 7. ff. de iust. & iur.

12 Sed hanc receptiorem distinctionem improbat argute Francis. Aret. in l. 1. nu. 16. ff. de acqui. posses. contendens alienam esse à traditionibus Iurisconsultorum: verè enim apud eos nullibi exprimitur ea distinctio iuris gentium, sed vni tantum ius gentium memoratur: idq; sentit Archidia. relatus ab Aret. & ibidem Soci. nu. 35. & ita cum Archidia. & Aret. verius licè dū asserit Alcia. in l. paterfamil. 182. in fin. ff. de verb. si rui. & ita vt nouū idem scribit Fortun. Garcia. in l. 1. §. ius naturale, nu. 34. ff. de iust. & iur. & ibi Ezguinar. Baro in fin. & Conn. in. d. lib. 1. quorum nullo ca-

A iij tato

tato idem tradit Joa. Corras. lib. 6. n. is-
cella. cap. ult. c. i hoc tribuebat Anto.
Vac. in l. 1. in fi. ff. de iust. & iur. Idemq;
sentunt nouiores ad Institu. de iur. natur.
& Institu. de rer. diuis. Nec satisfaci-
unt quæ respondet Ias. in d. l. si id quod
Cagnol. in d. rub. in mutatio enim & al-
teratio temporis progressu à gentibus
inducta, non multiplicat ipsum ius gen-
tium.

13 Potest tamen docendi gratia sustine-
ri ea distinctio Bar. ut alia multa, quod
prudenter & minus acerbe conceden-
dum putant Comman. ubi sup. magisq;
Zasius in l. 1. nu. 20. ff. de iust. & iur.
Verè enim & ante politicam hominum
societatem, & ante ius civile adeò ius
gentium ex earum usu variauit à priori
tempore, ut aliquam differentiam nomi-
nis admittat, nec idcò multiplex censi
debet, sicut nec nomen iuris civilis, licet
sæpe ex tempore mutetur, l. vnic. in prin.
C. de c. l. u. tollen. atq; idcò cum distin-
ctio Bar. tantum respiciat differentiam
temporis, non obstant iura quæ Aret.
& alij id dicebant: fatibitur enim qui
Bar. sequatur, Iureconsultos vnum ius
gentium non multiplex referre: id tamè
non aduersatur traditioni Bar. & com-
muni, & ita melius videtur responderi
quàm faciat Ias. in d. l. si id quod. Om-
nino autem displicet traditio Carol.
Ruin. in l. 1. nu. 11. ff. de acquir. poss. qui
vnum ius gentium esse inquit diuisum in
duas species: quod & Iureconsultorum
& Bar. traditioni repugnat.

14 Infertur .4. ad tex. l. 1. ff. de acq.
rer. domi. ubi I. C. Paul. refert acquisi-

tionem iuris gentium, quod inq; it, ra-
tione naturali inter omnes gentes
peræque obseruari. Deinde subdit,
& qui antiquum ius gentium cum
ipso genere humano proditum est.
quæ litera videtur comprobare distin-
ctionem Bar. quasi mentio antiqui iuris
gentium significet aliud esse minus anti-
quum. Ideoq; Corras. d. loco in fin.
miscel. contendit literam illam corruptam,
delendamq; esse dictionem, antiquum,
cum codicibus emendatioribus. Sed no-
uiores libri emendati ad exemplar Flo-
rentinũ, habent eadẽ dictionẽ, antiquum,
vel, antiquius. Quapropter melius di-
cendum videtur, l. C. ibi non ad signifi-
cantiũ multiplicatẽ iuris gentium, nec
alasserendum aliud primæum, aliud
secundariũ: sed apposituè ad declaran-
dam antiquitatem ipsius, vnicq; iuris
gentium illud antiquum appellasse, quo
sensu adiectiuũ & epitheta sæpissimè
additur apud omnes authores: ut apud
Virgilium, Troius Æneas, non
quòd aliud esset, sed quia ille Troianus
erat.

15 Infertur .5. a l. tex. in §. singulorum,
Institu. de rer. diuis. ubi Iusti. in. inquit,
quarundam rerum acquisitionem
esse iure naturali, quod iuris gen-
gium appellatur. Subditq; id decla-
ran. vetustius ius naturale, quod
cum ipso genere humano rerum
natura prodidit. Glo. & DD. ibi
non satis explicant. Egunar. Baro.
magis insistit: Fortun. in. d. l. 1. §. ius
naturale, nu. 32. intelligi tex. de iure na-
turali

turali proprie sumpto quod statim creatis hominibus fuit: à Bar. & cōmuniter D.D. primæuum appellatum: inquit tamen interpretes aliter intelligere pro iuregentium secundario (ut vocant) quasi nulla fuerit ab initio conditi orbis particularis acquisitione inter homines: & ita sentit receptius esse Ias. in d.l.1. nu. 43. ff. de acquir. poss. & ibi Hormanot. Detus nu. 9. citans d. §. & Galiaul. in rubr. ff. de verb. oblig. nu. 168. dicens receptum apud D.D. dominia non fuisse distincta primæuo iuregentium: subdens se nimis dubitare per tex. in d. §. singulorum, dum aperte refert acquisitionem dominij iure naturali vetustissimo. Nec satisfacit Galiaul. suæ obiectioni, quam etiam iuuare debuit ex d. l. 1. ff. de acq. rer. dom. Nec obstat alia responsio seu cauillatio docti viri Andreae ab Exea, lib. pactor. nu. 267. eam enim neruose reiectam videre potuit penes Fortun. ubi sup.

Vnde ultra Fortun. & sup. citatos aduerto, non paucos nec parui nominis interpretes intelligere d. §. singulorum, de illo vetustiori iuregentium, non de eo quod Bar. & alij secundarium appellant: & ita secure eum tex. citat Deci. in d. §. is natura debet, l. cum amplius, ff. de reg. iur. & Aret. in d. l. 1. nu. 15. & sequen. ff. de acq. poss. & quod magis est, idem Ias. in d. l. si id quod, in fin. & Oldendorp. de iur. natur. cap. 1. idq; probat Fortun. ubi sup. nu. 32. & nu.

38. idq; maxime comprobatur ex d. l. 1. ff. de acq. rer. dom. etiam si cum Corras. deleatur dictio, antiquum, sufficiunt enim illa verba naturali ratione, & illa, cum ipso genere humano proditum.

16 Allo notabilius D.D. ipsos non satis aduertisse ad d. §. & d. l. 1. cum alij indistincte intelligunt in omni acquisitione nullum fuisse dominium ex iuregentium primæuo.

Alij indistincte contradicunt, per d. §. in omnibus, fuisse dominium iure illo gentium priori: nam Imperator in d. §. & I. C. in d. l. 1. non loquuntur de acquisitione omnium rerum sed quarundam, ut verba aperitissime habent. Quapropter distinguendum est inter ea quæ terra mari cæloq; capiuntur, quæ cum nullius essent, naturali ratione occupanti acquirenda erant, ut dicit I. C. in d. l. 1. in fin. & l. 3. & ita Imperator in d. §. singulorum. Id autem etiam in principio orbis apud homines fuisse probant illa iura quæ à multis sup. citatis, non debuerunt indistincte ad dominium omnium rerum allegari: & ita tradit Paul. Castr. in lectione d. l. ex hoc iure, nu. 6. & in l. 1. §. ius naturale, nu. 7. ff. de iust. & iur. distinguens inter immobilia & mobilia manu capta: & hoc probat tex. Isidori, in cap. ius naturale, 1. distinc. ad fin. dum præsupponit de iure naturali, & sic omnium priori fuisse dominium rei depositæ restituendæ deponenti: licet Hormanot. De-

tus in d. l. i. nu. 9. non respondere sed reprehendere Isidorum videatur: & de his videas omnino Reuerendum doctiss. q; F. D. Soto lib. 4. de iusti & iur. q. 3. arti. 1. Et ita intelligi possunt verba S. Ambros. 1. offi. cap. 28. natura ius comune generauit: vsurpatio ius fecit priuatū.

17 Infertur .6. ad tex. in l. bona fides ff. de posi. ibi, ad merum ius gētium: & ibi, si tantum ius naturale & gentium intueamur, ei qui dedit restituenda sunt.

Novē enim ex I. C. colligo etiam iure naturali vel gentium primæuo (quod à natura cum ipso genere humano proditum est) dominium vel ius rei depositæ, fuisse distinctè ipsius deponentis, nec ei ab alio impediri debuisse: & sic non tantum iure quod vocant secundario. Ex quo cessabit cauillatio Hormanot. vbi sup. dum non respondet sed taxat Isidorum, immemor I. C. in d. l. bona fides, à quo idem colligitur: & illum tex. in sua specie, vltra Alcia. & Curt. ibi, extollit Bal. in rub. C. de posi. nu. 3. et. 8.

18 Infertur .7. ex d. iuribus & DD. ius naturale, & gentium aliquando idem significare, quod ostendit Oldendor. in d. tracta. de iur. natur. tam apud Iureconsultos quam apud Ciceronem: Sed specialiter colligitur ex d. §. singulorum, & d. l. 1. ff. de acq. rer. dom. ius gentium (quod Bar. appellat primæuum) tam vetustum esse quam ius naturale, cum per I. C. & Imperatorem ab initio

cum ipso genere humano proditum dicatur, quod est contra plures DD. in varijs locis indistincte tra. lentes, ius naturale antiquius esse iure gentium.

19 Infertur .8. vera differentia (si qua est) inter ius naturale & gentium, secundum diuisionem I. C. in d. l. 1. ff. de iust. & iur. quod naturale ius multa habeat non solis hominibus sed etiam brutis communia: & ideò verior litera hodie in d. l. 1. vers. ius naturale, non habet dictionem, solum, legiturq; nam istud ius non humani generis proprium est, sed omnium animalium quæ in cælo & in mari nascuntur: auium quoque commune est. Et ita melius constat sensus quam si legatur, non solum humani generis proprium. vt plures libri habebant: imò ex tali lectione (si cum iudicio attendas) videretur resultare aliqua repugnantia, quod nuper sensit & plenius explicat nobilis doctusq; Lusitanus Ludouicus Aluarus Nogerius, in rub. ff. de leg. 1. nu. 124. vbi videas eum eleganter tractatē de verbis & sensu I. C. in d. §.

Infertur .9. rectè aduertisse Anto. Vaccam in l. 1. ad fin. ff. de iust. & iur. dum scribit regulariter ius naturale simpliciter intelligi commune hominibus alijsq; animalibus: ius autem naturale proprium humani generis dici ius gētium: Et commodior nota vel discretio ad ea nomina erit, vt alterum comune, alterū propriū dicatur: quod
vltra

ultra eum sua letur ex tex. ibi: ex Ci-
cero. i. officior. ibi, cōne animatiū.
quod etiam sentit Archidia. relatus
à Fortun. in d. §. ius naturale, nu. 27.
colligitur ex Bar. in l. si id quod. ff. de
condic. in leb. ex Aret. in l. i. nu. 15.
ff. de acq. poss. & de illa diuisione vide
etiam D. Soto lib. 1. de iusti. & iur.
q. 5. arti. 4. & lib. 3. q. 1. arti. 3.

20 Infertur .10. ex sup. dictis in. 3.
illatione, ad ea quæ plures authores
tradunt, de inculto primo genere hu-
mano, de quo multa eleganter vide per
Francis. Connan. lib. 1. cap. 3. & se-
quen. Nec omittas pulcherrima verba
Ciceronis lib. 1. de inuētioe, post princ.
Nam fuit quoddā tempus cum
in agris homines passim bestia-
rum more vagabantur, & sibi
victu ferino vitam propagabāt:
nec ratione animi quicquā
sed pleraq; viribus corporis ad-
ministrabant: nondum diuinæ
religionis, non humani officij
ratio colebatur: nemo legitimas
viderat nuptias, non certos quis-
quā inspexerat liberos.

Ex quibus verbis (si ea bene expen-
das) videtur Cicero in eo exemplo
religionis aliquantulum deuiare à I. C.
in l. 2. ff. de iust. & iur. ut non statim
ab initio cum ipso humano genere pro-
dita fuerit religio erga Deum. Vi-
detur item Cicero aliquantulum com-
probare differentiam temporis circa
ius gentium pro Bar. & receptiori
opinione: quæ etiam iuuatur ex Ver-
gilio .8. Æneid.

Gensq; virum truncis & duro ro-
 (bore nata,
Queis neq; mos nec cultus erat,
 (nec iungere tauros,
Aut componere opes norāt, aut
 (parcere parto:
Sed rami atq; asper victu vena-
 (tus alebat.

Primus ab æthereo venit Satur-
 (nus olimpo,
Is genus indocile ac dispersum
 (mōtib; altis
Composuit, legesq; dedit:
Aureaq; (vt perhibent) illo sub
 (rege fuere
Secula, sic placida populos in pa-
 (ce regebat:
Deterior donec paulatim ac de-
 (color ætas,
Et belli rabies, & amor successit
 (habendi.

Consentiunt quæ scripsit Iuuenal Sa-
tyra sexta.

Quæ tamen omnia ad traditi-
ones Iurisconsultorum & interpre-
tum aliorumq; authorum scribimus:
salua semper autoritate & veritate
sacræ pagine Geneseos cap. 1. & se-
quen. iuxta sensum ab Ecclesia Catho-
lica probatum: constat enim ex veri-
tate Sacræ scripturæ, orbis creatio-
nem, hominumq; principium, & pro-
gressū humani generis euenisse multo
aliter quā I. C. et Poetæ putauerint.

21 Infertur .11. ad verba tex. in
l. 1. ff. de furt. dum desinit furtū subdit,
quod lege naturaliprohibitū est.

& ita

Et ita Iustinia. in princ. Institu. eod.
 De qua definitione et de vera lecti-
 one eius l. agit Alcia. lib. 1. dispunc.
 cap. 10. et Hispan. Anto. Gome.
 in tract. de malefic. cap. 5. miror au-
 tem Alcia. ibi non adluxisse Au-
 lum Gellium lib. 11. cap. ult. qui ultra
 aliqua scribit notanda ad d. l. 1. sub-
 dit ad fin. vnum circa definitionem fur-
 ti, quod nimis inuat sententiam eius-
 dem Alcia. ad d. l. 1. Sed in propo-
 sito ex sup. dictis patet errasse glo.
 in d. l. 1. dum exponit, lege naturali:
 id est, diuina. id enim prorsus alie-
 num est a mente I. C. Pauli ibi, qui
 precepta diuinae legis et sacram scri-
 pturam non cognouit. Ex ea tamen
 l. corruit quod tentauit Alcia. in l.
 probrum 42. ff. de verb. signi. ut fur-
 tum non natura sed civili lege probrum
 prohibitumque dicatur: Nec tanto vi-
 ro digna fuit ea opinio ex leui funda-
 mento quod apud aliquos populos fur-
 tum impune committi poterat: ut etiam
 refert doctiss. Alfonso. Castro. lib.
 2. de leg. p. en. cap. 14. meminisse enim
 debuerat I. C. et Iustiniani in dictis
 locis, ubi furtum aperte dicunt pro-
 hibitum lege naturali. Quae verba
 non tantum ius civile sed naturale et
 gentium exprimunt, secundum sup.
 dicta: meritoque in hoc Alcia. repre-
 hendit Nobiliss. et doctiss. Anto.
 Augustin. lib. 4. emend. cap. 4. quae se-
 quitur Anto. Vac. in l. ex hoc iure, ff.
 de iust. et iur. ubi Bar. nu. 4. quem
 non referunt, ita sentit: ut etiam anti-
 quitus ante scriptum ius diuinum pro-

hibitum esset furtum, iuxta d. l. 1. Et ita
 Balduin. in d. princ. Institu. de oblig.
 quae ex delict.

Quibus addo verba I. C. et
 Imperatoris, lege naturali, posse
 etiam intelligi pro aequitate et ratione
 naturali communem, ne quis alteri faciat
 quod sibi fieri nolit, quod ex commu-
 nicatione et doctrina Christiano-
 rum saepe dicere solitum, bonum Im-
 peratorem Alex. seuerum referunt
 quam plures authores, et illud, ne quis
 cum aliena iactura locupletetur, ut in-
 quit I. C. Pomponius in l. nam hoc
 natura, 14. ff. de condic. indeb. ubi glo.
 allegat plures concordan. Ratio enim
 naturalis lex quaedam tacita cense-
 tur, l. cum ratio, ff. de bon. damna. Ci-
 cero lib. 2. de legib.

22

Infertur. 12. necessario corru-
 ere interpretationem Alcia. ad d. l.
 probrum ff. de verb. signi. esseque om-
 nino ibi intelligendum ut furtum natu-
 ra prohibitum et turpe dicatur. quod
 inuatur ex d. l. bona fides, ff. de posi.
 cuius meminisse debuit Alcia. et qui
 eum reprehendunt. Aduerto tamen
 in adulterio (quod I. C. ibi natura
 prohibitum sentit) contrarium colli-
 gi ex Cicerone in d. lib. 1. de inuentione. ibi,
 nemo legitimas viderat nuptias,
 nec certos quisquam inspexerat li-
 beros. Forsanque (si ad fragilitatem
 humanam respicias) minus natura
 prohibitum censeretur adulterium
 quam furtum, quicquid Alcia. com-
 miniscatur.

Infertur

23 Infertur .13. ex prædictis, maximè ex resolutione difficultatis (à qua illationes hæ manarunt) verum esse quod Bar. docet in l. interdum, nu. 7. ff. de condi. in se. testamentum eiusq; factionem dici de iure gentium, licet solemnia inducta fuerint iure civili: quæ traditio recepta est, ut per Alex. & Ias. ibi, per Ias. in d. l. ex hoc iure, nu. 47. & Vigliū eleganter in §. sed prædicta, Institu. de testam. Marc. Anton. in princ. eiusdē titu. col. 6. Corn. & Ias. in l. si testamentum, C. de testam. ea enim facultas testandi iusq; succedendi antiquissimam originem, consensumq; omnium gentium habet: confirmationem tamen à lege suscepisse videtur, ut significat Vlpian. in l. lege obuenire. 120. ff. de verb. signi. ibi, quia lege duodecim tabularum testamentariæ hereditates confirmantur. quæ verba ego nouè expendi in commentarijs l. 2. C. de bon. mat. ad glo. in l. illa institutio, 22. ff. de hæred. instit. de qua agunt Ias. & Deci. in rub. C. qui testa. face. poss.

24 Infertur .14. proprius ad præsentem materiam ex ijs quæ diximus de origine pecuniæ & venditionis, verus sensus ad d. l. 1. ff. de contrab. emp. in illis verbis, olim enim non ita erat nūmus. Non enim significat I. C. ab initio apud genus humanum fuisse aliquem usum nūmi, non qualis nunc est, ut Ias. male accipiebat in d. l. ex hoc iure, nu. 22. repugnat enim ratio, & fides historię & authorum, de quibus sup. Et ideo sanius verba illa I. C. accipienda sunt simpliciter non comparatiuè, ut explicat Stephan.

in d. dialog. 48. ut etiam caueas ab Anto. Burg. in rub. de emp. & vend. col. 4. nu. 13.

25 Infertur .15. contra Bar. Bal. Salic. in d. l. 1. nūmum vel pecuniam signatam, non ea ratione quam ipsi tradunt, appellari debere iuris gentium: ipsi enim arguunt à tempore & usu monetæ, quæ fungunt primis temporibus fuisse, licet in viliori materia, quod sup. reiecimur, quia nullus usus nummi vel pecuniæ cognitus fuerat priori illa ætate, ut ex authoribus & ratione constat: nec vilitas materiæ faceret, quo minus pecunia vel nūmus diceretur: moneta enim non ex materia sed ex forma censetur: ut significat I. C. in d. l. 1. ibi, forma publica: & consuluit Fulgos. quem refert Tiraq. de retr. ligna. §. 1. glo. 21. nu. 14. quapropter cauendum est ab eodem Tiraq. de retr. ligna. §. 30. glo. 2. nu. 21. Quo ad usum igitur pecuniæ verosimilius est, eius inuentionem fuisse post societatem politicam, & sic post conditas ciuitates, & postquam ius civile apud plures populos erat: sed ex ijs quæ deduximus sup. nu. 6. potest pecunia iuris gentium dici, quia ex ratione naturali eius usus ab omnibus gentibus receptus fuit postquam inuenta est forma nūmi: quod enim permutando faciebant primi homines, satis indicat quam sibi tunc primum placuisset pecuniæ usus: qua ratione potest nūmus iuris gentium appellari, non tempore vel inuentione, ut Bar. & alij minus bene putabant, & cum illis Anto. Burg. d. rub. de emp. & vend. col. 4. nu. 13.

26 Nec congruit nūmo appellatio iuris civilis, quod (sibi bene auertat) nō ad rerū inuen-

inventiones quæ casu vel ingenio contingere, sed ad constitutiones circa res & negocia refertur, unde rerum inventio cum iuris constitutione nihil cōmune habet. Nec aliquis obijciat stipulationem aliaue quæ iuri civili tribuuntur in d. l. ex hoc iure, id enim a iuris etiam constitutiones, non ad facti questionem vel rei inventionem pertinet: quis enim asserere audebit, ante ius civile nunquam inter homines contigiſſe, ut interrogando & respondendo convenirent? sic in similibus quibus ius civile auctoritatem dedit.

27 Infertur .16. vetustissimum dici posse hunc contractum, quia licet à principio conditi orbis, apud homines non esset pecunia signata, multiq; anni trāſierint antequam caderetur: ab hinc tamen multo pluribus inventus est usus nūmi, ex Plinio d. l. 33. cap. 1. ex Polidoro d. lib. 2. cap. 20. Et quod refert Alber. in d. l. 1. nu. 1. ff. de contrah. emp. se legiſſe in scriptura authentica, quod Thares pater Abrahamæ fuerit primus qui pecuniam fabricavit, iussu regis Nuni. Sed Plinius & Polidor. magis tradunt non esse cōpertum quis fuerit primus inuētor. Et apud antiquos patres legitur de emptione & pecunia, ut Genes. cap. 17. & Litus cap. 23. & Iberem. cap. 32. ubi etiā exprimuntur cautiones emptionis, ut bene expenſit Balduin. in probem. 2. lib. Institu. ante titu. de rer. diuis. Quamuis dici possit apud Hebræos omne argentum & aurum pecuniam appellari, ut tradit Tiraq. lib. de retrac. ligna. §. 1. glo. 20. nu. 5.

28 Infertur .17. ex collatione temporum, & ex Plinio lib. 7. cap. 56. ante bellum

Troianum fuisse usum pecuniæ signatæ, & veram emptionem: Ex quo puto lapsum insignem Cōnan. lib. 7. cap. 5. char. 482. qui immerito damnat Pliniū, quasi d. lib. 33. cap. 1. senserit ex Homero relato à I. C. in d. l. 1. tempore belli Troiani non fuisse adhuc pecuniæ usum, nec emptionem: non enim id collegit Plinius, nec sibi contradixit, tantum enim refert eandem armorum permutationem, cuius meminit I. C. in d. l. 1. & Iustinia. in. §. item precium, institu. eod.

29 Infertur .18. vera, & (ni fallor) notabilis explicatio ad I. C. in d. l. 1. ff. de contr. emp. cum enim præmittat nūmum necessarium esse ut detur emptio: subdit, sed an sine nūmis venditio dici hodie quoq; possit? quasi dicat olim venditionem appellari etiam sine nūmis: quo sensu accipi possūt aliquot loca sacræ pagine quæ de emptione loquuntur. Et cōfirmatur ex antiquitate relata à I. C. in l. statuliberi, ff. de statulib. q̄ quo inferius. Deinde in ea q. an hodie sine nūmis venditio dici possit, refert. I. C. diuersas auctorum opiniones, aliqui enim Iureconsulti admittebant emptionem sine nūmis etiam hodie dici posse: & in id adducebant carmina Homeri. Ex eo autem ego nouè colligo illos sensisse, tempore belli Troiani iam fuisse usum pecuniæ, & veram emptionem, & nihilominus Homerum significasse, sine nummis eo casu emptionem fuisse: aliter vero inanis fuisset argumentatio tantorū virorum & stupidè citassent locum Homeri ad quæſtionem illam, an hodie: quod non videntur aduertisse antiquiores nec recentiores interpretes.

Infertur

30 *Infertur .19. ex sup. dictis de usu & inuentioe pecunie, ad intellectum tex. in l. Quintus. 29. §. vlti. ff. de auro. & arg. leg. vbi Vlpian. agēs de legato argēti signati, inquit, id intelligi legatum, quod eius aliqua forma est expressum: veluti quæ Philippi sunt: item numismata & similia. Glo. ibi secūdum aliquos intelligit figurā Philippi Imperatoris: Alij autē notabant ex eod. tex. Philippū Imperatorē fuisse primū qui iussit monetam cudi & fabricari: refert Mathe. Afflic. in .3. feudor. tit. quæ sint regalia, verb. monete, nu. 38. qui eis nō accedit, nemoq; accedere debet, cum Philippus fuerit. 28. Imperator, ante quē, in d. & ante q̄ Cæsar monarchiā occupaue- rit, percussus fuerit nūmus, vt constat ex Plinio, d. lib. 33. cap. 3. ex Polidoro d. lib. 2. cap. 20. ex alijs sup. citatis: Potuitq; I. C. in d. §. loquade figura Philippi forsan Macedonis: Nec etiam aperit, an forma illa esset nūmi vel alterius operis. Tandemq; contra glo. & Alber. ibi, contra Afflic. vbi sup. aduerto verba Vlpiani nullatenus referri posse ad Philippum Imperatorem, quia Vlpianus fuit sub Alex. 21. Imperatore, multis annis ante prædictum Philippum, vt cōstat ex catalogo Imperatorum, per Baptistā Egnatium & alios: & colligi potest ex discursu l. 2. ff. de orig. iur.*

31 *Infertur .20. ex d. l. 1. & d. l. ex hoc iure (cū dicunt hunc contractum esse iurisgētium) ad effectum quem iuris interpretes inde colligunt: dicunt enim esse vtilem eam inspectionem, quia princeps facilius tollere potest quæ sunt iuris civilis quàm ea quæ sunt iuris naturalis*

vel gentium: ita in proposito Anto. Burg. in d. rub. ext. de emp. & vend. nu. 15. citans Bal. & Cor. in l. si testamētum C. de testam. Ang. in l. Lucius. ff. de euctio. vbi eam distinctionem approbāt: & ita alias distinguit Paul. Castr. in l. 3. nu. 4. ff. de testam. Paul. in l. cum hæredes. ff. de acq. poss. & in proposito not. Ias. in d. l. ex hoc iure, nu. 49. & ita distinguit Alex. consil. 216. nu. 19. in .2. tom. & Ias. in d. l. si testamētum, nu. 4. Curt. Jun. cons. 1. nu. 20. Lancelo. Gallau. in l. Gallus. §. et quid sit tantum. nu. 93. & 97. Felin. in c. quæ in ecclesiarum, nu. 48. & ibi Dec. nu. 25. Dec. cōs. 498. nu. 24. vsq; ad nu. 28. & plures citat Andr. ab Exea, de pact. nu. 147. & ita Deci. cons. 252. in fi. & cons. 269. col. 4. versi. & etiam. Tiraq. de constitu. 3. par. 7. limit. nu. 47. Bellon. cons. 2. nu. 8. & ita in distincte Math. Afflic. decis. 128. nu. 11. & 13. & decis. 391. nu. 4. quas resolutiones & distinctiones inter ea quæ sunt iuris civilis & naturalis vel gentiū, ponit glo. (cuius non meminerunt plures ex sup. citatis) in l. fin. C. si cont. ius vel vtil. pub.

SUMMARI A.

Capit. 2.

Robatur cōtra ferè omnes scribētes, ius vel dominium quæsitum iure civili, non magis à principe tolli posse, quàm quæsitum iure gētium, & num. 2.

3 *Infertur specialiter ad ius. quæsitum ex contractu emptionis, deinde ad dominium quæsitum ex vsu capione, & nu. 4.*

- 5 Probatum contra scribentes eandem causam requiri ad auferendum dominium quæsitum iure civili, reiecta differentia quæ communiter à Doct. traditur
- 6 Agitur de vigore iustæ causæ in dispensatione principis, & an eius assertioni credendum sit. & nu. 7.
- 8 Agitur de intellectu rex. in l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loc. pub.
- 9 Inferuntur multa scitu digna aduersus quàm plures veriusq; iuris Doct. ad negotia magni momenti, vsq; ad nu. 11.
- 12 Explicatur glo. celebris in l. relegati. ff. de pœn. & quatenus presumatur iusta causa in principe, contra plures Doct.
- 13 Tractatur specialiter ne princeps validare possit scripturam carentem legitima solemnitate quando ex nullitate quæsitum est ius tertio.
- 14 Agitur de satisfactioe valoris rei, quàm princeps aufert etiã in quæsitis iure civili, deinde assignantur rationes, ad aliqua iura. & nu. 15. et 16.
- 17 Explicatur l. 2. ff. de nata. resti. contra consil. Panor.
- 18 Agitur de potestate principis circa clausulas et qualitates maioratus & qualiter in ijs dispensatio vel mutatio impetrari debeat, & nu. 19.
- 20 Ostenditur omnino reijcienda esse multa quæ scribentes tradunt de clausulis quæ ad maiorem vim rescriptorum adijci solent.
- 21 Probatum non posse principem tollere verã defensionem partis, etiã in civilibus, contra quã plures, & agitur de intellectu. l. 1. §. interdum. ff. à quib. apella. non liceat, & nu. 22, & explicatur aliud ius consequens. nu. 23.
- 24 Probatum dãnandã omnino fore licentiã absolutæ potestatis, quam Doct. iniquè principi tribuunt, & explicantur multa scitu dignissima circa iustam principis potestatem, & nu. 25.
- 26 Ostenditur in his cù aufertur ius partis non tantum ius civile offendi, sed etiã naturale et gentium, ut necessario reijciatur absoluta illa potestas quæ principi impie tribuitur, & inde effectus aliquot nu. 27. & 28.
- 29 Agitur de potestate summi Pont. circa benefitialia, et dãnatur multa à Doct. tradita, et nu. 30.

VM autẽ Panor. in d. rubr. de ep. & ved. & alij de quibus sup. eã differentiam inter

ius gentium & civile applicet ad nostrã materiam, opere precium duxi oblatam occasionem amplius ornare, ut exterminentur multa à DD. tradita, quæ mihi semper iniqua & Reipub. longè pernitiiosa, ideoq; prorsus reijcienda visa sunt.

Demus enim aliquid acquisitum iure civili, pro ut ex stipulatione vel alia conuentione vel obligatione ex ijs quas scriben. dicunt esse iuris civilis, per d. l. ex hoc iure: certe nulla ratio est cur princeps auferre possit dominium vel ius quæsitum ex tali conuentione iuris civilis: quia in eo lederetur simul lex & ratio naturalis, & ius gentium, ut inferius cù Cicerone probabimus. Obstatq; regula illa l. id quod nostrum ff. de reg. iur. 2. obstat quod iura dicunt de stipulatione (quæ iuris civilis est) firmissimam & maioris vigoris q̄ alie conuentiones, ut inquit Justin. in princ. Institu. de verb. oblig. 3. contra cõem illam traditionem urget iuris regula, ne dicatur fieri posse nisi quod iuste, l. filius qui. ff. de cond. instit. & in principe probat l. digna vox, C. de legib. 4. fortius conuincitur iniquitas illius receptæ traditionis ex multis respõsis principum & summorum pontificum, quibus

ipsi

ipsi fatentur se non posse aliqua facere quæ tamen in eisdem casibus principaliter erant contraria iuri positivo: ut in iudicialibus & similibus inductis à iure civili: l. causas, C. de tras. l. fin. C. senten. rescin. non: pos. l. 2. C. de inces. nup. l. auctoritate, C. unde vi: & in multis curiose obseruatis & copiose traditis à Restau- ro Castal. in tracta. de Impera. q. cxi. s. contra DD. vrget quod videmus in iure, rescriptum principis tunc dici irritum & non seruandum, quando alicui damnum affert, l. rescripta, C. de prec. imp. offer. l. fin. C. si con. ius vel util. pub. Idque præcipue attenditur ad effectum & obseruationem rescripti, l. nec auus C. de eman. liber l. 2. §. merito, & §. si quis à principe, ff. ne quid in loc. pub. et ita melius sentit Fortun. in l. Gallus §. & quid si tantum nu. 295. l. 3. postea nu. 304. magis probet eandem differentiam & distinctionem inter ius gentium & civile.

2 Nec aliquis putet his respondendum ex subterfugijs & cõmenticijs seu cauillosis traditionibus multorum, qui aliquando respondent, in prædictis ius civile iuari à ratione naturali, ideoque non posse principem id auferre. Nihil enim ferè dabis in iure civili quod nõ sit vel præsumi debeat rationi cõsentaneum, ut in c. erit aut lex 4. distinc. l. 1. ff. de ius. et iur. l. 2. ff. de legib. Unde (si mature attendas) ex hac respõsione & restrictiõne DD. prorsus destruitur eorũ distinctio & conclusio sup. dicta, videnturque ipsi sibi ipsis nõ cõstare. Quod debuisset magis aduerte re doctus & ingeniosus Fortun. in d. §. & quid si tantum, nu. 303. & sequen. ut ita perfectius præstaret quod bene incepit.

3 Hinc sequitur contra Ias. & Burg. ubi sup. & contra mentem omnium, quo ad effectum illum an princeps auferre possit ius vel dominium acquisitum ex emptione, non referre an ea dicatur de iure gentium vel de iure civili: semperque retinendum, ut non sit maior potestas principis in damnum partis vno casu quàm altero: & consequenter, colligitur vera ratio ad tex. in l. 3. in fra hoc ti. ibi, nec ex rescripto nostro.

4 Inde insertur etiam omnino reiiciendum esse quod scripsit Bal. in l. fin. nu. 9. C. senten. rescin. non pos. Ange. in l. Lucius ff. de euictio. dicentes posse principem libere tollere dominium quæsitum iure civili: quod sequuntur plures sup. citati in fine cap. præceden. exemplificantes in sententia aut præscriptione. Sed cõtra eos stant iura & rationes de quibus sup. & ratio Imperatoris in l. si quando C. de inoffi. testa. ibi, nec credendum est Romanum principem qui iura tuet. &c. Quod etiam conuincitur, quia dominium semel quæsitum, etiam aliquo medio iuris civilis, dicitur semper de iure gentium, secundum eosdem DD. sibi repugnantes: & ita Bar. in l. 1. ff. de acquir. rer. dom: Ias. in d. l. ex hoc iure, nu. 43. & ita intelligendam dicunt glo. in eadem l. 1. dum enumerat modos acquirendi dominiij iure civili: quam extollit Ias. in §. omnium nu. 72. Institu. de actio. & ita Aret. in l. 3. col. fin. ff. de testam. Et ex his comprobatur quod in hoc articulo contra alios subdit Anto. Burg. in d. Rub. de emp. et vend. nu. 18. et bene aduertit Ias. in d. l. fin. nu. 3. versi. primo, C. si contr. ius. Felin. in d. c. quæ in ecclesiarum, nu. 49.

et melius Zasi. in l. princeps nu. 12. ff. de legi.

4 Ex eisdem in specie resultat contra Ange. in d. l. Lucius ff. de euect. et contra alios de quib. sup. et Chas. consil. 66. nu. 60. Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum nu. 26. versi. quintus casus: dominiū quæsitum legitima præscriptione non posse à principe auferri: vigent enim iura et rationes de quibus sup. et ita colligitur ex Burgen. et Ias. Felin. Zas. proxime citatis. Et ita hoc ut indubitabile præsupponit Bal. sibi contrarius in l. Imperium, in 1. lectu. col. 3. nu. 10. versi. circa octauum ff. de iurisd. omnium iud. cuius non meminerunt Felin. Ias. et Burg.

5 Vbi sup. eū verò sequitur Aymo. Craue. in tract. de antiqui. 1. par. nu. 17. et 4. par. nu. 19. idem cons. 7. nu. 10. et cons. 135. nu. 20. vbi plures citat. Comprobatur hæc opinio ex rationibus iustificantiis vsucapionem, ut plene scripsi in authen. nisi tricennale, nu. 39. C. de bon. mater. vbi plures et plura adduxi pro Ioa. Andr. in c. possessor, de reg. iur. cuius doctrinam dicit receptam Cagnol. in l. iure naturæ, ff. de reg. iur.

6 Infertur ex eisdem, non minus esse de iure necessariam iustam causam ut princeps auferat dominiū vel ius quæsitum iure civili, quàm ad auferendum quæsitū iure gentium, contra plures sup. citatos in fine cap. præced. quicquid scripserit glo. d. l. fin. C. si cont. ius: et plures per Felin. in d. c. quæ in ecclesiarum, nu. 48. et ibi Dec. nu. 29. cum præced. Afflic. decis. 128. nu. 11. et 13. Chassa. consil. 66. nu. 59. Nec est iuridica collectio, Curt.

7 iun. d. cons. 1. et multorum arguentium,

potest tollere et corrigere ius positium, ergo poterit auferre ius alicui acquisitū ex tali iure: Nouum enim ius inducendo, vetusque abrogando iuste faciet, iniustissime verò auferendo ius partis, ut constat ad sensum, et bene sentit Bar. in l. si. C. si cont. ius. Vnde in auferendo dominiū quæsitum ex vsucapione non minus requiritur iusta causa quàm in auferendis quæsitis ex iure gentium, contra plures de quibus sup. quod secure quasi receptum tradit Rebuf. (immemor plures contradicere) in 2. tom. ad leg. Gal. tracta. de restitu. art. 2. glo. 4. in prin. pag. 131.

8 Ex iusta autem causa recedi potest à iuris regulis, quod ex innumeris probari potest, et copiose tradit Ias. in l. Barbarius, ex nu. 24. ff. de offi. præf. soletque citari tex. in l. si hominem, 30. ff. manda. quem extollit Felin. in c. 1. nu. 48. et sequen. de consti. vbi plene ornat doctrinam Innoc. permittentis ex causa iura transgredi: eandem l. commendat Ias. in l. nemo potest, col. 1. ff. de lega. 1. quibus addo bonum tex. in l. 4. §. vlt. ff. de re. mil. tantusque est effectus iustæ causæ ut ex ea summi Pontifices ius diuinum declarando, Principes ius naturale limitare possint: ut tradit Panor. in d. c. quæ in ecclesiarum, et ibi Felin. nu. 19. et nu. 26. et Dec. nu. 13. et nu. 18. et sequen. et plures alij, quos citat (elegantè id tractans) Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 6. §. 9. nu. 4.

9 Ad eam verò dispensationem vel limitationem adeo iusta causa requiritur, ut secundū quàm plures debeat talis causa constare, nec sufficiat principem eam asserere

asserere, ut not. Ia s. in l. si. nu. 3. C. si cōt. ius: Dec. consil. 558. & 576. & 602. Grat. cōs. 1. nu. 36. lib. 2. & Thom. decis. 103. nu. 229. Et hanc opin. receptiōrē dicere videtur Alcia. reg. 3. præsump. 8. nu. 5. quibus tamē ego indistinctē nō accederē, sed magis putarē attendendā maturē qualitātē negotij, ut in multis credatur principi asserenti exprimētīq; iustā causam: ex relatis ab eod. Deci. in d. c. quæ in ecclesiarū, nu. 28. & in terminis Alex. cōs. 2. ad si. nu. 20. lib. 1. et Math. Afflic. lib. 1. cōsti. rub. 47. nu. 13. in fin.

8 Ex quibus nouē & elegāter videtur intelligēdus tex. in l. 2. §. si quis à principe, in fin. ff. ne quid in loc. publ. præmittit enim I. C. Vlpianus, si quis à principe impetret facultatē ædificandi in loco publico, intelligi concessiōnē ne ædificet cum incommodo alicuius: subdit tex. nisi forte hoc impetrauerit: quæ verba significare videntur, non obstante incommodo aliorum posse illud impetrari: DD. nō explicant, glo. autē ibi vacillat, t. in demq; cōcludit tex. intelligendū de cōcessiōne cū modico præiudicio: Et ita glo. in l. seruitutes. 14. §. publico, ff. de seruitut. glo. in l. sed cū ab hærede. 12. in fin. ff. ad Trebel. quam notab. dicit Ias. in l. quoties, nu. 4. C. de præcib. Imper. offer. & videtur recepta resolutio, quam bene declarat Dec. in d. c. quæ in ecclesiarū, nu. 26. vers. quartus casus: de constit.

Ego autē puto eam interpretationē glo. & DD. ad d. §. si quis à principe, verā non esse: tū quia manifeste diuinato ria est, cū verba tex. nihil exprimant de magno vel paruo incommodo: tū quia in respicientibus iustitiā, etiā parua atten-

duntur, ut in l. & in maioribus, C. de ap pel. Bar in l. si proprietarius, nu. 2. ff. de damn. infe. licet negandū non sit, tolerabilius esse & minus malū, quando cōcessiō modicū damnū alteri affert. Intelligo igitur Iurecons. in illis verbis solius impetrationis meminisse, an verō iusta vel iniqua sit, in ambiguo reliquisse: ut si ex iusta causa & cū satisfactiōne læsionis princeps id cōcedat, iusta dicatur cōcessiō, secundum sup. deducta: causa autē vel satisfactiōne deficiente, dicatur iniqua: ut satis in simili probat I. C. in l. pe nul. ff. de natal. resti. et in l. 2. eod. titu. ibi, non facile solent nisi consentiente patrono. Sic enim i. lē Vlpia. aliquādo memorat id quod non iustitia, sed gratia obtinetur: ut in l. denūciasse. 17. §. si. ff. ad l. Iul. de adulte. ibi, & obtinere vel gratia vel iustitia possit.

9 Infero etiā ex sup. dictis contra doctiss. Alex. cons. 2. nu. 19. col. fin. vers. nec ad hoc, lib. 1. & in l. 2. §. is. pro quo, nu. 4. & nu. 6. ff. quod quisq; iur. vbi deterius ceteris scripsit, posse principē etiā sine causa tollere omnē actionē, etiā ex contractu iuris gentiū: erroneē arguens ex eo qd actiones dicuntur iuris civilis, qd non solū rationi & æquitati aduersatur, & ijs quæ superius veriora probauimus, sed etiā receptissimis traditionibus scribentium qui in his terminis semper talē potestātē negāt: ut nō relato Alex. tradit etiā Cazialup. de pēsio. q. 19. nu. 25. in dominio autem etiam iure civili quæsito hoc dicit receptius Paris. cōs. ci. nu. 70. lib. 1. & in quæsitis etiā ex cōstitutionibus principis, magis pbat Affli. lib. 1. cōsti. rub. 79. nu. 29. contradicens lib. 2. rub. 3.

B nu. 52.

nu. 52. ut etiā variant Dec. & Paris. in cons. supra & infra relatis, & Paul. Cast. si eum legas in l. si quis curialis, in fin. C. de epis. & cler. & in l. digna vox, nu. 6. C. de legi. & saepe variant Afflic. in feudis.

10 Infertur etiā ex eisdē, non videri tutū nec tenendū quod iudicant consiliū Neapolitan. posse principē sine iusta causa reuocare legitimationē quā alicui prestitit, vel quae eius cōmissione concessa fuit, ut tradit Afflic. decis. 128. nu. 12. & sequen. Cuius fundamentū est ex eo q̄ tale beneficiū non à iure gentiū, sed ab eodē principe obtentū fuit: At ex superius traditis satis constat id fundamentū verum non esse, cū indistinctē ius legitime quæsitū auferri iuste non possit. Et contra illā decisionē vrget decisio l. fin. ff. de pact. vrget regu. l. perfecta, C. de dona. quae sub mo. magisq̄ vrget tex. in l. 5. C. de reuoc. donat. vbi neq̄; auctoritate principis reuocatur donatio rite facta: quem tex. in simili not. Dec. in cons. 468. nu. 18 vrget etiā ratio, ne qui legitimatus fuit, sine demeritis, fraudetur beneficio obtento, contra doctrinā I. C. in l. in cōmodato. §. sicut, in fi. ff. cōmod. ibi, adiuuari quippe nos, non decipi beneficio oportet: facit tex. in c. 1. & ibi Bal. ante nu. 1. de natu. feud. ne princeps absq̄; culpa donatarij reuocare possit quod dedit: & Bar. in l. fin. per tex. ibi, C. de loca. praed. fisc. & Pau. Cas. in l. digna vox. nu. 6. C. de legi.

11 Infertur etiā secundū hāc quae iustitiā & honestatē respiciunt, superflua in multis manere doctrinā Panor. in c. per tuas, de arbit. quē extollit Feli. in c. ad audiētiā. 2. n. 4. vers. bene fateor, & rescrip.

& Anto. Burgē. in d. rub. de emp. & vend. nu. 18. in fi. & Cazialup. de pētio. q. 19. nu. 25. & Paris. cons. 6. nu. 50. lib. 2. dicētes nō posse principē sine causa derogare iuri posituo habenti fundamentū consonū iuri diuino vel rationi naturali: semper enim p̄ lege vel canone tale fundamentū praesumitur, ut in l. 2. ff. de legib. & in c. erit autē lex. 4. distinc. essetq̄; inexplicabilis quæstio in talibus derogationibus tractare, an lex quae derogatur fundamentū habeat diuini vel naturalis iuris, cuius rei cognitio multa requirit quæ raro apud iudices inueniuntur: & sic resultaret magna difficultas et ambiguitas in iudicijs, cōtra l. 6. ff. de excep. rei iudi.

12 Infertur etiā ex sup. dictis, sanius intelligendā fore glo. in l. relegati, in fi. ff. de p̄en. vbi tex. in restitutione vel mitigatione poenae videtur causam requirere: glo. autē intelligit pro causa sufficere voluntatē principis: vulgoq̄; & à doctis indistinctē & male citatur, quasi in omni actu principis ita praesumendū sit: & ita tradit ampla additio Bar. ibi, Alex. cons. 2. nu. 20. lib. 1. Feli. in c. nonnulli, col. 4. nu. 4. de rescrip. Hippol. notab. 6. & in l. & vtroquoq̄; nu. 19. ff. de re iud. Ias. in l. si testamentū, col. 1. C. de testam. Couarru. de spons. 2. part. c. 6. §. 9. nu. 10. id maximē intelligentes vbi derogatur iuri posituo: ut etiā Ias. in l. quo minus, col. 2. nu. 6. & 7. ff. de flumin. Aymo. cons. 241. col. antepen. vers. ex quibus. At glo. illa loquitur tantū quādo princeps remittit poenā publicā vel fiscalē, nō autē in omni actu: minusq̄; vbi aliquis damno afficeretur (quod magis attendi debet) ut supra deduxi: & sentit Alcia. reg. 3. presump. 8. nu. 4. Nec debuit omitti à Felin. multi-

multipliciter illam glo. declarante, in d. c. quæ in ecclesiarū, ex nu. 60. quod probatur ex alia glo. in l. 2. in fi. C. de in ius voc. 14 ubi eam not. Bar. & alij, ut per Ias. nu. 10. Dec. & Alcia. q. princeps poenam publicā vel fiscalē remittere possit, non pecuniariā alicui delatā (etiā iure positivus, ut erat in casu illius l. quod magis notandū est) facit à fortiori l. fin. in fine, C. de fund. rei priua. & tradit Feli. in c. super eo, col. 2. nu. 5. de offic. deleg. & in quæsitis iure positivo idē probat tex. in l. fin. C. ut lite pend. quæ ibi nimis cōmendat in sua decisioe, Paul. Castr. & Restaur. Castald. in tract. de imper. q. cx1. casu 7. ubi postea casu. 61. male citat l. fin. ff. quan. appel. sit.

13 Infertur ex eisdem optima ratio ad opin. multorum, ne princeps regulariter validare possit scripturā carentē legitima solennitate, quan. lo. ex nullitate quæsitū est ius tertio, ne tali scriptura obligetur: Panor. Feli. Dec. in c. 1. de fid. instrum. & ita aliquādo obtinui corā grauisimīs referendarijs sereniss. Regis nostri: quod probatur ex notab. decisio. Afflic. 286. & tradit aliqua idē Afflic. in c. 1. nu. 31. & 42. fol. 137. de prohib. feud. alien. Afflic. lib. 1. constitu. rub. 79. nu. 27. & sequen. & Gome. in regu. de non tol. iur. quæsi. q. 18. in quo DD. sibi ipsis repugnant, quia hoc casu cōstat eos agere de nullitate ex iure positivo nō observato: & tamen negant posse principem dispensare cū præiudicio tertij. Conducunt quæ de vitando incōmodo tertij cumulat Feli. in c. causam quæ, nu. 10. & nu. 19. & nu. 26. de rescrip. Ias. in l. fin. ex nu. 19. ff. de constit. princ. Deci. cons.

535. nu. 8. melius ad propositum idem Dec. cons. 689.

Infertur contra plures ut satisfactio quæ requirunt ubi aufertur quæsitū ex iure gentiū, nō minus requiratur ubi aufertur quæsitū iure positivo: & sic utroq; casu necessaria sit æquivalēs satisfactio rei quæ alicui absq; eius culpa aufertur: & ita generaliter intelligatur doctrina notab. Innoc. in c. nisi cum pridē, col. 1. in fi. vers. nos dicimus, de renunc. cū traditis à Ias. in l. fin. nu. 2. C. si cont. ius Felin. in d. c. quæ in ecclesiarū, nu. 28. Et notandum est q. Innoc. & alij loquuntur etiā ubi res aufertur ex causa iustissima: & ita Alex. cons. 151. nu. 3. lib. 6. & colligitur ex Bar. in l. fin. ff. de pignor. acti. tradit Anto. Burgen. in c. 1. nu. 16. de emp. & vend. Bertran. cons. 304. nu. 4. lib. 3. & eadē doctrina colligitur ex glo. in l. Barbarius, verb. multo, ff. de offic. præto. & ibi Ias. copiose, nu. 36. & Math. Afflic. in c. 1. §. similiter, nu. 19. de capitān. qui cur. vend. qui omnes citāt tex. in l. venditor, §. si constat, ff. cōmu. prædior. ibi, nō aliter hoc faciat nisi prius solitum salarium domino præstet: quæ tex. dicit meliorem de iure Bar. in probem. ff. nu. 5. et Ioan. Cericer de primogenitu. lib. 3. q. 7. nu. 5. & Dec. in l. id quod nostrū, ff. de reg. iur. de cuius tex. intellectu agit Aymon. de antiqui. 4. par. nu. 9. limitat autem Dec. cons. 520 nu. 10. Afflic. in prælud. constitut. q. 4. nu. 7. obligationem tamen satisfactionis multipliciter limitat idem Math. Afflic. in c. 1. §. similiter, ex nu. 24. de capi. qui cur. vend. 3. feud. fol. 105. Qua in re ut dixi, idē dicendū est ubi aufertur quæsitū

B ij iure

iure positivo, contra plures sup. citatos, & contra Alex. cons. 101. nu. 8. lib. 1. quod tamen circa satisfactionē aliquando non seruari inquit glo. in l. si locus. 14. in fin. ff. quemad. serui. amit.

Ex quibus infertur ad intellectū tex. in l. itē si verberatū. 15. §. 1. ff. de rei vend. ubi I. C. Ulpianus loquēs de agro militibus assignato, subdit, modico (honoris gratia) possessori dato. Inde enim iniquissime colligebat Angel. Perus. absolutā potestatem principis ad auferendas res subditorū: quod improbat Fulgos. ibi, & nos latius infra nu. 26. Dum autē tex. inquit, modico dato possessori: intelligūt Alberi. & Bal. modicum ibi sufficere, neq; etiā id modicū ibi necessariū fuisse eo qd res auferebatur ex iusta causa in præmiū militiæ. Sed manifestē labuntur Alberi. & Bal. quia ex prædictis constat, verius & receptius esse, iustā causam operari tantū, vt res domino auferatur, nō vero excusare ab æquualēti satisfactione. Secundū Bar. & Innoc. & alios proximē citatos, inter quos sunt ijdē Bal. & Alberi. & ita Bal. in l. 2. C. in quib. cau. ser. pro præm. liber.

Melius intelligebāt Cin. & Iac. relati à Bal. ibi, vt modicum ibi accipiat pro valore rei: quæ expositio colorē habet, quia possessori verosimiliter semper modicū videbitur, cum res sibi auferatur. Sic etiā verbū illud modicum aliquando accipitur non pro paruo, vel pro eo quod minus iusto est, sed pro congruo & tēperato, vt tradit Aulus Gellius lib. 12. cap. 13. & Spiegel. in l. xi. iur. Sed magis placet explicatio quā ad illa verba sensit Andr. Iser. relatus ab

Afflic. in c. 1. §. similiter, nu. 19. in fine de capit. 1. qui curi. vendi. vt scicilet I. C. ibi tantū referat facti contingentia: vere enim nihil ibi agitur de iusta satisfactione, nec intendit I. C. explicare, quid præstā dum sit possessori, re ablata: aliudq; diuersum ibi tractat, vt constat ex litera. Et Iureconsulti aliquando in similibus speciebus referūt, non tantū quod iuste fit à principibus, sed etiā qd iniuste: vt ex eod. Ulpia. probauimus sup. nu. 8. ad fi.

Nec omitto ad verba dicti §. ibi, honoris gratia. glo. Alberi. & omnes ea referre ad dominū vel possessorē, quasi eis honor fiat, cum non omnino gratis eis res auferatur. Quæ explicatio mihi nullatenus placet, quia satisfactio tunc iure debetur, vt supra pbauimus, ideoq; modico, vel etiam iusto prætio dato non potest dici honor vel liberalitas: iuxta regulā l. fidei commissaria. 11. §. si rem ff. de lega. 3. neq; aptē dicitur honor respectu eius cui iniusto res auferatur. Vnde magis intelligerē ea verba adiecta ad declaranda præcedentia. Dixerat enim I. C. agrū ablatū possessori & militibus assignatū: tūc subdit i l. gratia honoris fieri, sentiēs de causa honoris qui militibus fit: vt colligitur ex qualitate rei: & ex verbis eiusdem Ulpia. in l. Lucius. 11. ff. de euct. ibi, veteranis in præmia assignatas, cum explicatione Alcia. lib. 1. parerg. cap. 38.

¹⁵ Infertur etiam bona ratio ad l. 3. C. de testam. & l. ex imperfecto. 23. ff. de leg. 3. ubi Imp. & I. C. asserunt, ex imperfecto testamento principē legata vel hereditatē capere non posse, nec debere: & sic contra DD. sup. citatos vides ibi princi-

principē non posse iuste frangere ius po-
situum etiā cum pro se habebat volūta-
tē defuncti, quæ ex minus solenni dispo-
sitione probatur, ut in l. si. ff. de reb. eor.
quod eleganter notat Plinius iun. lib. 2.
epistol. ad Ammianū. Certū autem est
solemnia testamentorū esse de iure civili,
ut receptum cum Bar. sup. diximus cap.
preceden. Possetq; ad ea iura noue assi-
gnari ratio ex hic deductis, quia in ea
specie ex nullitate testamenti quesitū est
ius legitimis hæredibus, quibus iniuria
fieret, si institutus vel legatarius tūc ad-
mitteretur, quod est contra plures in l.
Gallus. §. Quid si tantū: iniquē pro-
bantes opin. Pauli in l. cū hæredes. ff. de
acqui. posses. & in l. 3. nu. 4. ff. de testam.
arguentes ex differentia (superius à no-
bis damnata) inter ius gentium & ciui-
le: de quo & circa dominium latius scri-
bo ad l. quoties, C. de rei vendic.

16 Infertur ex eisdem è contrariò, in te-
stamento solenni vera ratio ad tex. in l.
si testamentū. 10. C. de test. im. vbi per se-
ctum testamentū ex rescripto principis
rescin. li non potest, cuius rationē scribē.
ibi cōmuniter deducunt ex eo, qd testandi
substantia sit de iure gentiū: & ita Co-
uarru. lib. 3. resolu. cap. 6. nu. 7. Dec. cō-
sil. 403. nu. 14. quæ ratio parū tuti est, &
à remotis petit.: verior autē & iuri ma-
gis consent. in ea est, ne auferatur ius ali-
cui legitime quesitū, ut sentit Soci. nep.
cōs. 65. nu. 3. & seq. lib. 2. ne etiā violetur
iusta defuncti voluntas contra l. 1. C. de
sacrosan. eccles. & contra P. V. iuxta
glo. notab. in l. Gallus. §. quid si is. verbo.
utilitate, tex. optimus (licet vulgaris) in
l. vel neg. re. ff. quemad. test. aper.

17 Infertur etiam ad intellectū tex. in l.
nec filio, ff. de natal. restitu. vbi I. C. in-
quit iniuriā fieri patrono vel eius filio, si
princeps eis non consentientibus natali-
bus restituat eorū libertū, quia auferret
eis ius patronatus, quod tamen à iure ci-
uili magis q̄ à naturali est, ut bene expē-
dit Fortun. in d. §. Quid si tantum, nu.
298. & ex illa l. tam aperte damnate eo
casu factū principis cū damno tertij, ne-
cessario ita explicari debet l. 2. eod. titu.
vbi I. C. inquit, in eadem specie non fa-
cile solere Imperatores quenq; natalibus
restituere nisi consentiente patrono: quæ
verba bene explicat Fortun. vbi sup. ma-
le autem eadem accepit Panor. (ab eo
non relatus) cons. 84. col. 2. in fin. vers. se-
cundo lib. 1. vbi d. l. 2. extollit ad iniquam
sententiā, ut princeps auferre possit ius
tertij: quasi I. C. senserit id iuste fieri
posse, cū magis significet contrariū: idq;
apertius respō. deat in d. l. penul. eod. titu.
& eodē errore circa d. l. 2. labuntur plu-
res & Feli. eos referens in c. cū olim nu.
16. de re iu. l. deniq; d. l. 2. Est omnino ex-
plicāda iuxta ea quæ sup. deduximus nu.
8. ad l. 2. §. si quis à principe, ff. ne quid
in loc. publ.

18 Infertur similiter ad frequētes quæsti-
ones circa vincula maioratus vel capellæ
(ut Hispani vocāt) et similia bona per-
petuò familiæ reiecta, adiectis certis
cōditionibus & modo succedēdi: verius
enim arbitror secūdum iustitiā non posse
principē derogare cō. lit. oibus et modis
ab instituēte adiectis p iura & ratioēs
q̄ quib; sup. reiecta inuestigatiōe DD.
an dispositio sit de iure gentium vel ciui-
li? Id autem maxime quando ex dero-
gatione

gatione ius tertio quæsitum auferretur. licet contrarium inique & cauillose responderit Curt. iur. cons. 1. nu. 20. & 22. & sequen. quem merito improbat D. Couarru. hanc doctrinam probans lib. 3. resolut. cap. 6. ubi respondendo declarat tex. in clement. quia contingit, ibi, Salua sedis apostolicæ autoritate de relig. domi. & tex. in l. legatum, ff. de administ. rer. ad cui. pertin. & hæc opin. probatur magis ex l. legatum, 16. (quæ vulgo in contrarium male citatur) ff. de usufr. lega. ubi I. C. agit de conseruanda voluntate defuncti, saltim alio modo simili quando prescriptus à testatore locum habere nequit: de quo agit Bar. ibi, & Marc. Baue. in §. impossibilis, Instit. de hæred. instit. Platea in l. vnic. C. de expens. ludor. Et ultra Couarru. iã cauebis à Grat. cons. 9. nu. 171. lib. 1. ubi sequitur responsum illud Curt. Cauebis etiam à Paris. cons. 4. nu. 42. lib. 1. ubi in eadem re sequitur d. cons. Cur. Sed magis cauebis à Dec. cons. 269. nu. 7. col. 4. & sequen. ubi inique in his asserit posse principem admittere aliquos contra tenorẽ antiquæ inuestituræ, excludẽdo eos qui ex illa vocabantur.

Hanc verò partem confirmabis auctoritate Dec. cons. 537. nu. 5. & in simili ex Bertran. quem refert & sequitur Tiraq. de retrac. lign. §. 32. nu. 42. et magis ex auctoritate Math. de Afflic. in terminis lib. 3. cõstit. rub. 24. nu. 6. & ita in his sentit Paris. (sibi contrarius) cõs. 22. nu. 49. lib. 1. dicens non posse principẽ nocere eis qui ex inuestitura admittuntur: & ita Bal. aperte quem illi non citat in l. vnic. col. pen. nu. 31. c. quãdo nõ pet. par.

Soci. nepos cons. 65. nu. 3. & sequen. lib. 2. Ex quibus expeditius resultat, inferiore à principe nihil in his facere posse ad mutandam legitimã voluntatẽ defuncti, ut in relictis ad pios vsus nulla mutatio fieri debet nisi auctoritate summi Põtificis, d. Clem. quia cõtingit, & ibi not. Card. nu. 4. decis. Capell. Tolo. q. 26. Felin. in c. cum accessissent, nu. 17. in fi. et nu. 19. de cõst. Præpos. in c. verum, nu. 6. de cond. appos. & in d. Clement. & DD. indistinctè loquuntur in voluntate defuncti quæ semel vel nunq̃s habuit executionem: nõ enim potest regulariter mutari, quicquid contra tentauerit Imol. in d. l. 1. col. 2. ff. de cond. insti. & deterius Feli. id magis asserens in c. super his, col. 2. ad fin. de accusa. et Hippol. sing. 194. & ita in bonis maioratus confirmabis quod tradit Anto. Gome. in l. 40. Tauri, nu. 82. & 86. Sed mea sententia nec princeps, nec summus Põtifex sine causa, instituẽtis voluntati derogare possunt, maxime cum præiudicio terciij, ex multis sup. deductis & proximè deducendis: et ex Bar. in l. fi. C. si contr. ius. Et in praxi obseruabis ut quando agitur de relictis pijs, petatur dispensatio à summo Põtifice: quando vero de maioratu vel relictis magis honoris & memoriæ q̃s pijs, petatur a principe: ex DD. in d. Clem. & in d. locis: & ita Bal. in c. 1. col. fin. nu. 11. de alien. feud.

Infertur etiam ex sup. deductis, quoad iustitiam & honestatem nihil facere, quod princeps auferendo ius vel dominium alicui, utatur clausulis, non obstante: ex certa scientia: proprio motu: de plenitudine potestatis:

quod

quod enim sine illis clausulis iuste facere nequit, iisdem a. l. et is iniquum esse non desinet: id enim ratio ostendit, id etiam euincunt iuris regulæ: verba enim rei veritatem non mutant, ut notissimum est: facitque in proposito doctrina tex. & Bar. in l. Seius. 27. ff. de leg. falcid. igitur clausulæ illæ tantum inducent maiorem significationem voluntatis aliosque effectus circa solennia in rescriptis exprimenda, ut per Dec. cons. 341. magis terrebut & impellent iudices ad executionem, non autem iustificabunt quod de se iniquum est, nec iustam potestatem principis augebunt, aduersus glo. & omnes ineptè contradicentes in l. fin. C. si cont. ius: contra Paul. & alios in l. si testamentum, C. de testam. contra Bal. in l. fin. nu. 4. C. senten. rescin. non pos. contra Alex. cons. 216. nu. 16. lib. 2. & in l. si quis iniquum, §. is pro quo, nu. 6. ff. quod quis iur. contra Curt. i. d. cons. 1. nu. 26. contra Ifern. & Afflic. nu. 12. & sequen. in c. 1. de prohib. feud. alien. per Federi. contra Feli. in c. nonnulli, nu. 8. de rescrip. contra Dec. cons. 269. col. 4. & seq. contra eundem cons. 390. nu. 13. & seq. contra Alcia. reg. 3. presump. 11. contra Panor. cōs. 84. col. 2. lib. 1. comprobaturque hæc traditio ex c. cum ad monasterium, in fin. de sta. mona. ibi, ut nec summus pontifex licentiam indulgere possit: quæ verba eleganter explicat Couarru. in c. 2. ad fin. de testam.

21 Infertur similiter ex prædictis verius dicendum contra plures, ut princeps non possit magis tollere defensionem parti in causis civilibus quam in criminalibus. Itē ut sicut DD. fatetur communiter, princi-

pem non posse procedere in iudiciaria parte in criminalibus, ita etiam in civilibus: utrobique enim viget firmissima illa ratio ne ius tertio competens auferatur, item ne cum fiat iniusticia: ut merito damnanda sit differentia quam in hoc inter causas criminales & pecuniarias male constituit Bal. in l. 2. §. si is pro quo, & ibi Ias. nu. 7. ff. quod quisque iur. & Curt. nimis comenians in repe. l. admonendi, nu. 327. quod ex Bal. & Alber. refert & sequitur Math. Afflic. in c. 1. nu. 77. qui success. tenean. lib. 1. feud. Idem Afflic. in lib. 1. cōsti. rub. 51. §. item dura, nu. 3. & item Afflic. decis. 391. nu. 9. & Paris. cons. 2. nu. 157. lib. 2. & Felin. in varijs locis, ut eum & alios refert Hippol. in l. vnic. nu. 170. C. de rap. virg. & in pract. crimi. §. oportune, nu. 61. & Dec. in rub. de appella. nu. 10. versi. sexto: ex quorum numero satis aparet id receptum esse.

Sed ex sup. dictis nullo pacto sustineri potest, & manifestè repugnat alia recepta sententia, quæ habet non posse principem etiam in causa civili citationem tollere, ut in distinctè notat Panor. in c. cum olim, & ibi late Feli. nu. 12. de re iudi. ampliātes id, ut neque etiam de plenitudine potestatis: quæ ut verius & receptius tradit Anto. Capi. decis. 69. nu. 26. licet Feli. variauerit, ut ibi refert, & late Hippol. in rep. l. de vnoquoque, ex nu. 10. ff. de re iudi. licet aliqui variauerint, ut etiam ibi refert Alex. nu. 12. & ita Cur. Sen. cons. 49. nu. 92. & seq. licet ibi male vi. leatur repetere differentiam inter causas criminales et civiles. Sed melius in omnibus hoc probat Soci. cons. 120. nu. 3. & nu. 10. & seq. versi. sed præmissis, lib. 3. Qua in

re *D. D.* ut diuersa tradere videntur, ubi causa coram alio est discutienda: vel quando coram eodem principe: licet *Hippol.* non aduertat, quod colliges ex relatis ab eo & à *Ias.* in l. necquicquam nu. 29. ff. de offi. procōs. *Maran.* de ord. iud. 7. par. nu. 10. pagina mihi. 354. & tamē ad id requirūt causam in principe: & ita *Anto. Nicel.* concord. 52. in. 7. fallen. quod intelligas in citatione ad noticiam iudicij & defensionem: secus autem de citatione ad audiendam sententiam, hæc enim authoritate principis facile tolli potest, licet utroq; iure ut necessaria tradatur: ita *Anto. Capic.* decis. 1. nu. 36. & ultra eum ex *Bal.* notat eleganter *Deci.* in c. ex parte, 2. col. 7. vers. & ista limitatio, de offi. deleg.

22 Neq; difficultatem faciunt iura quæ loquuntur de causa à principe cōmissa, cum clausula appellatione remota, maxime tex. in l. 1. §. interdū, ff. à quib. appel. non lic. ubi *Bar.* & *Imol.* latē, & latius *Phil. Franc.* in c. pastoralis, de appel. *Feli.* & *Rip.* in c. 1. de rescrip. quæ iura etiam in causis criminalibus necessario intelligi debēt ex prædictis, cōtra *Dec.* in d. rub. de appel. col. 6. nu. 10. vers. sexto. *Hippol.* in d. §. oportune, nu. 60. cum sequen. putantes causam criminalem non posse committi appellatione remota.

⊙ Contra quos est generalis litera d. §. interdum, iuncta vulgari regula l. de præcio, ff. de publicia. & magis ex tex. in l. 1. §. penul. ff. de aleæ lus. nec facile admitti debet differentia inter causas ciuiles & criminales, cum æquari soleant, ut ex *Bar.* & pluribus deduxi in commētar. l. 1. C. de bon. mater. carta. 124. col. 2. &

notat *Alex.* in l. 2. nu. 8. ff. de re iud. Et apud *Lusitanos* habetur ea æquiparatio *Ord. lib. 5. titu. 1. ad fin.* & in *extrauan. ord. iudi.* & deniq; ante & post d. §. interdum, loquuntur *I. C.* de causis criminalibus, ut l. non tantū ff. de appell. l. 1. ff. quan. apel. sit: l. 1. ff. nihil nou. appel. pen. Sic igitur intelligi debet tex. in d. §. interdum.

Dixi ea iura loquentia de appellatione remota non obstare, nec ex ijs probari, defensionē à principe tolli posse: *D. D.* autem anxie laborantes tandem respondent, distinguendum esse inter defensionem naturalem & ciuilem, quasi appellatio sit defensio ciuilis, ideoq; à principe tollatur, ut resoluit *Imol.* in d. §. interdū, col. 14. *Felin.* & *Dec.* in d. rub. de appel. ijdem *Feli.* et *Dec.* nu. 3. in c. 1. de rescrip. *Maran.* de ord. iudic. 6. par. nu. 329. pag. mihi 631. de quo melius agit. *Couarru.* in quæst. prac. cap. 24. nu. 6. char. 114.

Quæ conciliatio & distinctio parū tuta est, cum ex sup. dictis constet etiam defensionem iuris ciuilis non posse iuste à principe tolli: unde verius dicēdum videtur, appellationem propriè nō esse defensionem: & ideo remota appellatiōe non tollitur defensio, quæ propriè est ut reus plenè audiatur & ei iustitia fiat, iuxta *Clem. pastoralis*, de re iudic. An autem sint plures instantiæ seu plura tribunalia, merè arbitrarium est, nec respicit iusticiam causæ: nemo enim scire pōt an rectius in prima instantia vel in secūda iudicetur, ut bene videtur aduertere *Rebus.* in. 1. tom. ad ll. Gall. pag. 308. nu. 35. atq; ita constat, remota appellatione

non

non tolli defensionem naturalem neq; ci-
uilem: constat item non fuisse tam anxie
à D.D. laborandum circa eam obie-
ctionem.

23. Non tamen negauerim ex duobus
iniquis iniquius esse defensionem tollere
in criminalibus, putarem etiam (aliqua-
liter saluando traditionem DD) leui ex
causa posse principē tollere aliquas ex-
ceptiones dilatorias parui momenti, non
respicientes merita causæ, pro vt excep-
tionem procuratoriam militis vel foemi-
næ, vel exceptionem feriarum: argu-
tex. in l. si fideiussor, 29. §. quedam. ff.
mand. per quem hoc not. Bal. in c. cum
venissent, in fin. de testib. & Ias. in l. pa-
ctum inter hæredem, nu. 17. ff. de pact.

Secius autem in exceptione perēpto-
ria quæ à principe tolli non potest, l. cau-
sas, C. de transac. idemq; in exceptione
pacti de non petendo ad tēpus, quia con-
tinet interesse notabile quæsitum ex con-
uentione, vt colligitur ex glo. in d. §. que-
dam, iunctis sup. dictis: idemq; verius
puto in exceptione ordinis, vt scilicet pri-
us alter excutiatur: continet enim iuris
beneficium magni momenti, quod nemini
auferri debet, iuxta sup. deducta, & re-
gul. l. 4. §. si quis condemnatus, ff. de re
iudic. quod alibi plenius trado contra
quàm plures male intelligentes glo. l. si
mancipiū, §. 1. ff. de euictio. Sic verius
puto separandam esse recusationem ab
appellatione, difficilius enim tolletur re-
cusatio: & regulariter non poterit prin-
ceps committere causam remota recusa-
tione, ne per obliquum iusticia euertatur:
contra plures DD. æquantes appella-
tionem & recusationem, quos refert

Hippol. singul. 292. & Præpos. in c.
postremo, de appel. Melius tractat
Dec. in c. ad hæc, col. fin. de rescrip. &
in c. cum inter, nu. 11. de excep.

Concederem etiam DD. posse prin-
cipem facillime dispensare circa dilati-
ones, ex notat. à Dec. in d. c. cum sit Ro-
mana, nu. 4. de appel. Cauendum autem
est ab eod. Dec. & multis alibi pericu-
lose tradentibus principem posse tollere
defensiones, vt Dec. not. in c. ex parte 2.
col. 3. in vlti. notab. nu. 4. de offic. deleg.
& DD. in l. 3. §. si is pro quo, ff. quod
quisq; iur. id male deducētes ex illis iurib.
ibi, quæ (si bene expendantur) contra-
rium probant.

24. Infertur tandem omnino reijciendam
& exterminandam esse inhumanam illā
multorum traditionem, cum principi tri-
buunt plenissimam vel absolutam potesta-
tem, eam ab ordinaria distinguētes, vt ex
illa omnia possit: vtq; facta mentione ta-
lis potestatis nulla exceptio obijci vale-
at: quod inter alios acerbius scripsit
Ange. in l. item si verberatum, §. 1. ff. de
reivendic. Panor. conf. 84. lib. 1. Bal. in
l. 2. col. 6. nu. 39. C. de seruit. & aqu.
Alex. conf. 216, nu. 24. lib. 2. Dec. plu-
res referēs conf. 269. col. 4. vers. & etiā:
idem Dec. conf. 498. nu. 24. cum sequen.
Hippol. in repet. l. de vnoquoq; nu. 16.
Afflic. in c. 1. §. similiter, nu. 42. de cap.
qui cur. vend. in. 3. feu. Anto. Capi. de-
cis. 166. nu. 10. Gozadi. conf. 5. nu. 25. &
sequen. Ias. conf. 107. col. 2. lib. 4. Castal.
in tracta. de Imperat. quest. 98. & co-
piosius quest. 110.

In quo scribentes ipsi mirè variāt, ali-
qui prorsus improbant, vt infra: alij
intelli-

intelligentes eam absolutam potestatem dum modo princeps læsionem resarciat: & ita Dec. in c. quæ in ecclesiarum, nu. 25. de constit. Cagnol. in probæm. ff. nu. 42. & ita communẽ opin. procedere inquit Bellon. cons. 2. nu. 9. Alij distinguunt inter magnum & modicum damnum, vt tanq̃ receptius videtur tradere Alex. in l. 2. §. is pro quo, nu. 7. ff. quod quisq̃ iur. Alij vacillat, vt Ias. in l. Barbarius, nu. 35. ff. de offic. præto. quæ DD. varietas satis indicat non veram nec tutam esse hanc suam traditionem de absoluta potestate.

Anteq̃ verò tota ea traditio damnetur, aduerto contra Alex. iniustitiam non cessare etiam in modicis: vt in l. & in maioribus, C. de appella. Similiter aduerto contra Dec. Cagno. Bellon. non cessare eandem iniustitiam, si absq̃ iusta causa princeps auferat alicui iniusto rem, licet eius valorem soluat: iam enim ex violentia libertatem tollit, iniuriamq̃ infert, contra tex. in l. extat, ff. quod met. cau. non leue enim interesse volutatis censetur, argu. tex. in l. fin. ff. de usu & habit. quem not. Bar. in l. si filius qui patri, nu. 4. ff. de vulg. glo. & Paul. in l. cum seruus ff. de condic. ob caus. optima glo. in l. quauis melius, 9. ff. de usufr. Alex. cons. 55. in fin. lib. 2. idq̃ probari satis videtur ex sacra pagina lib. 3. Reg. vbi nec data pecunia Regi licuit subditi vineam occupare nisi eo consentiente: & vis illata acerrimè à Deo punita fuit.

25 Generaliter autem absolutæ potestatis nomen iuri contrarium, & omnino à iureconsultis ablegandum, rectè & eleganter tradit Couarru. d. lib. 3. resolut.

cap. 6. col. 8. cum ad iuris tractationem nihil pertineat quod princeps vi & terrore potestatis facere potest: & ultra Couarru. idem inquit Molin. ad Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum, litera .t. & ante eos Fortu. in l. Gallus, §. & quid si tantum, nu. 290. vers. ego verò, & nu. 301. & sequen. & nu. 311. vbi eam potius appellat plenam peccandi potestatem: & ita in principe absolutam eam potestatem negat Alcia. in l. censere, cxi. ff. de verb. sign. idem etiam satis colligitur ex Bar. in l. fin. nu. 2. ad fin. C. si cont. uis: ibi, Deus non dedit eisiurisdictionem peccandi nec auferendi alienum: quod etiã colligitur ex eod. Bar. in probæm. ff. & ibi Alber. nu. 12. in fin. cum sequen. idem aperte tradit Afflic. lib. 1. constit. rub. 40. nu. 5. Imò ex potestate absoluta magis diceretur tyrannus, vt sentit Corras. in repet. l. frater à fratre, nu. 71. ff. de codic. indeb. qui debuit citare bonam glo. in clem. 1. de Baptis. vbi loquitur de principatu & tyrannide: quam not. Io. Imol. in rub. ff. de verb. oblig. col. 4. idem notabiliter probat Bal. in l. discernimus, nu. 3. C. de sacros. eccles. & alibi dicit Bal. in l. Emilius, col. fin. ff. de minor. magnus est Cæsar, sed maior ratio et veritas: et Afflic. lib. 1. costi. rub. 51. §. item dura. ad finem fol. 127.

Nec DD. sibi constant cum ex usu talis potestatis tradunt principem grauius peccare: vt agnoscunt Bal. in d. l. 2. & plures iam citati, & ex Ifern. & Innocen. tardit Capic. decis. 166. nu. 12. eaq̃ potestas absoluta in bonis subditorum non Christiani principis sed Turcarum tyranni esset, vt tradit D. Soto lib. 4. de iust.

inst. & iur. quest. 4. arti. 1. col. 4.

Eleganter etiam hoc probat Cicero lib. 3. offic. ibi, nulla nobis cum tyrannis societas, sed potius summa distractio est: Idem Cicero 3. de legib. de simili potestate ait, mihi quidem pestifera videtur, quippe quæ in seditione nata sit. Similiter Aristo. 3. polit. c. 12. secundum versionem Perionij, nunc de absoluta regia potestate, in qua ex libidine sua Rex gerit administratque omnia. Scite autem & eleganter Regis & Tyranni discrimen describit idem Aristo. lib. 5. cap. 10. & inter alia subdit, Est Tyranno voluptas proposita, Regi honestas. huc spectat grauis Salustij sententia, in maxima fortuna minima debet esse licentia: Alia præterea Aristot. aurea sententia, d. lib. 5. polit. cap. 11. quo minor potestas eorum est qui imperant, eo diuturnius stabiliusque stat imperium: & inferius, vna ratio euertendi regni in eo posita est, si imperium ad tyrannidem accesserit: huc etiam pertinet Ennij carmen. Pellitur è medio sapientia, vi geritur res. quod refert Lactanc. de iustitia cap. 1. & omnino menti commendanda sunt quæ idem Lactanc. tradit, d. lib. cap. 6. & cap. 9. Et iustitiæ proprium est alienum non attingere: vt ex Carneade refert idem Lactanc. cap. 17. & Plato dialog. 1. de Repub. vel de iusto inquit, neque boni lædere est, sed eius contrarij, & statim, non igitur iusti opus est nocere amico vel alteri

cuiquam, sed contrarij eius iniusti & dialo. 9. constat nullam ciuitatem tyrannide pressa esse miseriolem, nullamque Rege gubernata beatiorum esse. Quibus verbis significat Plato, Regis nomen iusto tantum congruere: Sed & D. Augustin. de Ciuit. Dei, lib. 4. cap. 4. grauius inquit, remota iusticia quid sunt regna nisi magna latrocinia? & beat. Grego. in regis. Summum in regibus bonum est iusticiam colere, & sua vnicuique seruare, in subiectos non sæuire, non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire. & Diuus Ambros. lib. 5. epist. ad Valer. Imper. hoc interest inter bonos & malos principes, quod boni libertatem amant, seruitutem improbi.

²⁶ Ex proximè deductis & ex alijs de quibus in his illationibus, rectè expensis satis liquere videtur (quod in principio diximus) cum alicui dominium vel ius suum aufertur, non tantum ius ciuile vel humanum scriptum offendi, sed etiam naturale & gentium, imò & diuinum: quibus repugnat iniuria vel iniusticia.

Hoc autem quo ad ius naturale & gentium probatur ex I. C. in l. nam hoc natura, 14. vbi glo. citat concordantes, ff. de con. li. in deb. cum ijs quæ dixi superius cap. præceden. ad l. t. ff. de furt. Idem ostendit reg. iuris in l. iure nature. 207. ff. de reg. iur. & ibi Dec. probatur etiam manifestè ex definitione iusticie, de qua Ulpian. in l. iustitia. 10. ff. de iusti. & iur. & Iustina. in princ. Institu. eod. quatenus eam appellat perpetuam & constantem

tem in id, ut ius suum unicuique tribuatur: quasi ea lex ab initio creati orbis & natura ipsa semper fuerit: idem probat I. C. in l. 3. ff. de iust. & iur. ibi, cum inter nos cognationem quandam natura constituerit, consequens est hominem homini infidari nephas esse. Quod probat Balduin. Institu. de iust. & iur. ad fin. & non semel Comman. lib. 1. cap. 1. & 2. sola enim duce natura norunt omnes iniustum esse alterum ledere. Id etiam probat Budæ, in d. l. iustitia: hoc indicat ratio ipsa naturalis. Hoc satis probat D. Augusti. de ciuita. Dei lib. 19. cap. 4. ibi, Quid iustitia, cuius munus est sua cuique tribuere, unde fit in ipso homine quidam ordo iustus naturæ. Hoc probat Plato & Aristo. in locis citatis nu. præceden. speciatim vero celebratissima illa Platonis sententia asserentis hominem non ut sibi ipsi tantum, sed & ut alijs proficit, naturam esse: ut refert D. Ambros. officior. lib. 1. cap. 28. idem probat D. Ambros. 1. officior. cap. 46. & lib. 3. cap. 4. ibi, naturam violat qui alteri nocet, & ibi, aduersus naturam est, aliena ambire: probat etiam Aristo. 3. politic. cap. 12. scribens Tyrannorum imperium & alia, quæ modum transseunt, naturalia non esse, sed magis repugnante natura fieri.

Eadem sententia magis probatur à Cicerone in multis locis: expressum vero lib. 3. officior. ibi, Neque vero hoc solum natura id est iure gentium: sed etiam legibus populorum: quibus in singulis ciuitatibus Respub. continentur: eodem modo constitutum est

ut non liceat sui commodi causa nocere alteri. Hoc enim spectant leges, hoc volunt, incolumem esse ciuium coniunctionem: quam qui derimant, eos morte, exilio vinculis, dano coercent: Atque hoc multo magis exigit ipsa naturæ ratio: quæ est lex diuina & humana, cui parere qui velit (omnes autem parebunt, qui secundum naturam volunt viuere) nunquam committet, ut alienum appetat, & id quod alteri detraxerit sibi assumat.

Et proxime, Detrahere autem alteri sui commodi causa, magis est contra naturam. Id aperte ostendit Cicero ibidem subdens, Ex quo efficitur, hominem obedientem naturæ homini nocere non posse: Sed multo apertius & significantissime, idem Cicero paulo inferius dicens. Quod si ita est: vna continemur omnes lege naturæ: idque ipsam si ita est, certe violare alterum, lege naturæ prohibet.

Non potuit quod prætendimus manifestius dici: Idem Cicero lib. 3. de fimb. pulchre officia & virtutem proficisci ab inijs naturæ probat: & lib. 5. latius probans, quod retulimus ex I. C. in d. l. ut vim, esse naturam inter homines coniunctionem quandam, ut alter alterum ledere non debeat: idque non semel iustitiæ proprium esse inquit multis elegantissimisque verbis nempe suis, quæ ibi legi possunt: id tamen refero quod ibi subdit, Bonum appello quicquid secundum naturam est, quid contra malum.

Idem

Idem Cicero lib. 1. de legib. id sæpe significat, multis ostendens illam hominū coniunctionē quæ inter omnes firma esse deberet, si depravatio consuetudinum, si opinionum vanitas, animorum imbecillitatem non torqueret & flecteret: subdit ibidem Cicero. Ita fit ut nulla sit omnino iustitia, si neq; natura est. & inferius, Nos legem bonā à mala nulla alia nisi naturæ norma diuidere possumus. & inferius: Est enim virtus perfecta ratio, quod certe in natura est. & deinde: Quare cum bonū & malum natura iudicentur: & ea sint principia naturæ, certè honesta quoq; & turpia simili ratione iudicanda sunt. Nec grauior eiusdem Ciceronis verba lib. 2. de legib. referre: Erat enim ratio perfecta à rerum natura & ad recta faciendum impellens, & à delicto reuocans, quæ non tunc demum incipit lex esse scripta, sed tunc cum orta est. Ex quibus liquet quod pretendimus, & ex eisdem explicari potest quod inquit I. C. in l. seruus ea lege, ff. de seru. export. ibi, beneficio hominem affici hominis interest.

Ex eisdem verò manifestè sequitur quod secundum proponebam, auferre alicui ius suum repugnare iuri diuino rationiq; diuinæ legis, quod probatione nõ eget, maximè inter eos qui veram religionem colunt, cum ex præcepto teneamur diligere proximum ut nos ipsos, & eius rem nec factò nec animo auferre, Math. 22. & sententia seruatoris nostri. Omnia quecunq; vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis, hæc è enim

lex & prophetæ: Math. 7. Luca. 6. tradit D. Augusti. lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 14. Abeant ergo qui iniquè auint principem auferendo rem alicui, scriptum & ciuile ius tantū offendere, non naturale nec diuinum, cum multo magis hæc violet: & consequenter retorquetur fundamentū quod nostros fefellit, qui cū agnoscunt, nõ licere principi violare ius naturale vel diuinum, perpetuò id retinere debebant: dum alicui absq; iusta causa res sua auferatur, quocunq; iure sibi legitime quæsit, quia semper in eo naturale ius & diuinum offenditur, ut manifestè constat ex prædictis.

27 Licet autem princeps superiorem in terris non habeat, necessaria fuit veritatis indagatio circa eius potestatem: Nec prædicta effectu carebunt, nisi principatus in tyrannidem vertatur. Primò enim pars quæ læditur ex rescripto rem suam ei auferente, audiri debebit ab eodem principe melius informando. Similiter eodem principe iustitiam negante poterit pars læsa apud summum Pontificem conqueri. Sic etiam successor talis principis emendabit eius iniquitatem, & rescindet acta quæ emanarunt ex rescripto vel iussu auferente parti rem suam: ut hoc bene & breuiter probat Fortun. in l. Gallus, §. & quid si tantū, nu. 305. deficiente enim iustitia apud potestatem secularem, oppressis succurri debet ab ecclesia & summo Pontifice, c. licet, c. ex tenore, c. ex parte, de foro compe. insignis D. Nauarr. in c. nouit 3. nota. & 28. corol. & 6. nota. de iudic. et de successore reuocante iniquè factum ab antecessore, c. vno, qui succe. ten. & ibi Afflic. nu. 49. & nu. 98.

Aldo

Adde etiā facilius remediū, ut pars quæ leditur ex tali rescripto, obijciat iniustitiam rescripti, & læsionem iuris sui: ita enim impedit executionem iniqui iussus, iuxta c. si quando, de rescript. & l. si vendicari, C. de poen. quam. l. extollit Ias. in l. debitoribus, col. fin. in princ. ff. de re iud. Zas. in l. cunctos populos, 2. lectu. nu. 12. C. de summ. trinit. Dec. in c. cum teneamur, nu. 3. & sequen. de præben. Dec. in l. quidquid calore, in fin. & ibi Cagnol. ff. de regu. iur. Hippol. in l. 1. §. si quis ultro, nu. 46. ff. de quæstio.

Hoc autem generalius & utilius probatur ex responso Constan. in l. 4. C. si contra ius, cuius aurea verba habent, Et si nō cognitio sed executio mādetur, de veritate precum inquire oportet: ut si fraus interuenerit, de omni negotio cognoscatur. Vult igitur lex, ut quamuis in rescripto committatur executio, audiri debeat pars obijciēs vitium aliquod precum seu informationis: ut ita executio impediatur, & Iudex cui committebatur executio, cognoscet etiam de impedimentis & obiectionibus aduersus rescriptum: & ad hoc illam l. dicit singularē, & se alibi nescire in utroq; iure, Ias. ibi, ante nu. 1. cui adde bonum tex. (cuius nec glo. nec alij ibi meminerunt) in l. 2. in 2. parte C. de dilation. Nec cōtra rescripta negatur audientia in Lusitania à grauissimis referendarijs, qui ad principis latus iustitiæ præsumt: de quibus habetur lib. 1. ordin. titu. 3.

Vera autem & propria ratio d. l. & si non cognitio, ex mente Paul. Castr. ibi, deducenda est ex doctrina l. meminerint, C. unde vi: ne scilicet ex rescripto vel iussu

principis parte inaudita, sequatur iniuria: ideoq; diuersum est ubi post causam cognitam & discussam committeretur executio, secundum scriben. Et in specie Paul. Castr. in l. si prætor, nu. 8. ff. de iudic. Nō autem petenda est ratio ad d. l. ex regula l. 2. ff. de iurisd. omni. iud. nam & verba & forsā mens principis solam executionem respiciebant: ratio tamen & æquitas iuris id restringit: atq; ideo non videtur recte aduertisse Bar. in l. à diuo Pio, nu. 4. ff. de re iud. dum ad d. l. assignat rationem ex reg. d. l. 2. licet cum Bar. transeant ceteri, & Panor. in c. de cetero, de re iudic.

29 Infertur ex sup. dictis ad frequentissimam periculosamq; plurimorum traditionem, qua indistincte dici solet Papam habere liberam & absolutam potestatem ad libitum in beneficialibus, in quibus domini Canonistæ, & cum eis nostri, aperite tradunt, non requiri causam ad prouidendum nec ad reuocandum: & maximam summi Pontificis potestatem specialiter ampliorē faciunt in benefic. alibus: ut tradit Feli. in c. quæ in ecclesijs, nu. 40. & ibi Dec. nu. 26. qui citat innumeros ad eā absolutissimam potestatem dandi & auferendi beneficia & Episcopatus absq; causa vel satisfactione: & hoc ut receptissimum tradit Ripa lib. 2. respons. cap. 19. nu. 5. & Gome. in regu. de non toll. iur. quæst. q. 1. col. 3. vers. nam in beneficialibus: Ias. in l. Barbarius, nu. 43. ff. de offic. prætor. Barba. de præstā. Car. li. q. 1. nu. 14. Bal. in l. rescripta, nu. 7. ad fin. C. de præci. imper. offer. Gigas de pension. q. 10. nu. 4. & q. 37. col. 1. Soci. cons. 13. nu. 34. lib. 1. Selua de benefic. 2. par. q. 1. nu. 42. Citat omnes ad eam conclusionem. c. 2. de præb. in. 6.

in.6. & clem.1. in fi. vt lite peden. Plures etiam arguunt ad hoc ex eo q̄ beneficia sint ordinata iure positiuo, vt per Gig. d. q. 37. nu. 4. Alcia. reg. 3. præsump. 8. nu. 2. Cazialup. de pens. q. 19. nu. 30. & Ripa in d. c. Et inde inferūt illud de potestate priuandi à beneficijs & Episcopatu, cum glo. c. fin. 9. q. 3. quā vt receptam extollit Ias. in d. l. Barbarius nu. 43. Gigas de pensio. q. 10. nu. 7. et alij de quibus sup. & relati à Feli. in d. cap. quæ in ecclesiarum, nu. 42. Similiter inferunt q̄ in beneficialibus potest Papa procedere parte non citata nec audita, Panor. in c. inter quatuor, de maior. & obedi. Selua. de benefic. d. 2. part. q. 1. nu. 43. Paris. cons. 5. nu. 85. & nu. 111. lib. 4. Gig. d. q. 37. nu. 3. & hoc ex præcedēti sequeretur, iuxta regu. l. qui potest inuitis, 27. ff. de reg. iur.

30 Sed hæc quæ receptissima multis videntur à non paucis improbantur: in primis verò in his incidit duplex inspectio, prior circa prouisionē beneficiorū: altera circa priuationem: In prouisione beneficiorum procedere videntur d. c. et d. clem. dum asserunt habere summum Pontificem plenissimam potestatem: idq̄ sonat verbum disponere, quo illa iura vtuntur. Et in electione seu prouisione eadem iura explicat D. Soto, de iusti. et iur. lib. 3. q. 6. art. 2. pag. 260. col. 2. vt verba plenissimæ potestatis tantū significant nō esse in terris ei superiore: Ad do tex. in c. patet, & c. nemo iudicabit, et c. facta. 9. q. 3. nemo enim de factis summi Pontificis iudicare potest, vt ibi: Si autem Papa iniuste prouideret, preferendo indignos & malè consulendo

ecclesijs, id esset contra dictamen & rationem naturalis & diuini iuris, secundum sup. tradita: quæ inuuantur ex glo. in l. penult. ff. de hæred. instit. q̄ maior dignitas & eminentior qualitas personæ, minorem licentiam præstat ad iniqua: et ibi not. Bal. & bonus tex. in cap. homo Christianus, & in c. si papa, 40. distin. Sic D. Ambros. de dign. sacer. cap. 3. magna sublimitas magnam debet habere cautelam: honor grandis grandiori debet sollicitudine circumuallari: Cui plus creditur plus ab eo exigitur. Plenitudo ergo potestatis & libera potestas. S. P. in beneficialibus respicit facultatem illā conferendi vt sibi placuerit, cum nemo ei contra ire valeat, non autem vt illicita prouisio desinat esse iniusta: Sicut in concessionibus principum circa honores & officia in Repub. Libera etiā potestas in illis iuribus dicitur, quia ab alio non pendet, nec alium spectat, arg. l. 1. C. de sacros. eccle. cū alijs quæ adduci possent: Quæ consideratio aliquo modo etiam viget ad priuandū & reuocandū: solus enim Papa ex cā potest, vt notabiliter deducit Panor. q. 1. col. 7. versi. ex quibus: & ita illa iura melius intelligētur q̄ per Rip. in rub. de constitu. nu. 15. Et circa prædicta ad d. clem. & d. c. ne verba illa amplissimæ potestatis, inducere possint vt iniustum iustificetur obstante dictamine & ratione naturalis & diuini iuris: ultra iam citata conducūt quæ egregè tradit in hæc verba Cicero lib. 1. de legib. quòd si tanta potestas est stultorum sententijs atq; iussis, vt eorū suffra-

suffragijs rerum natura vertatur, cur nō sanciant vt quæ mala perniciofaq; sunt, habeantur pro bonis & salutaribus? Et hoc est quod sentit tex. in §. sed naturalia, Institu. de iur. natu.

Altera inspectio est circa priuationem & reuocationem, in qua tutius videtur (salua correctione S. M. ecclesie) contra glo. & innumeros sup. relatos: vt summus Pontifex non possit sine iusta causa priuare quem Episcopatu vel beneficio canonicè obtento, nec id sacrosanctam maximamq; in terris potestatem. S. P. minuit: quod satis probatur ex sup. traditis circa principes & subditos, etiam in ijs quæ ab ipsis principibus donata fuerūt: facit tex. in l. s. C. de reuoc. donat. Et hanc veriore sententiam probāt multi, inter quos Cardin. relatus à Feli. in d. c. quæ in ecclesiarū, nu. 42. vers. sed dominus: & idem sequitur ibi Feli. alios referens, tandemq; id dicit receptius nu. 43. ibi, & communiter dicitur. & hoc vult Bal. (sibi ex more contrarius) in c. 1. nu. 1. vers. & est argu. de natu. feu. Hoc etiam manifestè probat in beneficialibus & Episcopatu Innocen. in c. nisi cum pridē, col. 1. in fin. vers. nos dicimus, de renunc. in ijs etiam exigens in priuatione causam & satisfactionem. Et ita eruditè et copiose consuluit Roma. cons. 345. & copiosius Panor. omnino videndus, in d. q. 1. quos sequitur Ioa. Cerier, in tracta. de primogen. lib. 3. q. 7. nu. 15. vbi alios refert: et ita dixit Ifern. quem refert & sequitur Molin. ad Dec. in d. c. quæ in ecclesiarū, litera v. idem ad Alex. cons. 101. nu. 6.

lib. 7. Et in priuatione vel reuocatione ita respondebat Barba. quem sequitur Gome. (sibi repugnans) in d. reg. de nō toll. iur. quæsi. eadem. q. 1. vers. putarē: idem sentit aperte D. Soto, vbi sup. & Cosmas in. 1. par. fol. 172. & nemine ex his relato ita securè scribit probus ad Monach. in d. c. 2. de præben. in. 6. nu. 1.

Pars hæc verior & omni iuri consentanea, probatur iudicio meo ex vulgari. c. 1. de cau. pos. et propr. vbi summus Pontifex fatetur se non posse procedere contra aliquē inauditum: nec eum spoliare, c. nos in quemq; 2. q. 1. quæ iura & similia, si cum iudicio expendantur, principaliter ad quæstiones beneficiales applicanda sunt: De his enim frequenter agitur in decretalib. & decisionib. iuris canonici: hoc suadet honestas, euincitq; vtilitas & quies ecclesie, quæ ex contrario quotidie turbaretur: vt merito damnanda sint quæ plures sup. relati tradebant, & à multis cauendum sit qui in beneficialibus receptissimum putant posse Papam ad libitū priuare & reuocare.

31 Ex eisdem vltimo (pronunc) inferitur ad officia concessa à principe ad vitam vel ad certum tempus, videtur enim tutius & magis iuri consentaneum, vt sine iusta causa ante tempus auferri nequeant: secundum sup. deducta, quæ hoc de iure euincunt: plures enim contradicentes (statim allegandi) principaliter argumentantur de beneficijs ad officia, quasi indubitatum præsupponētes, posse summum Pontificem priuare & reuocare ad libitum in beneficialibus. Et eo argumento de beneficijs ad officia vtitur Socin. cōs. 53. lib. 3. Dec. in l. fin. nu. 3. C. de pact.

de pact. Sed ex proximè deductis in beneficialibus, iã retorquetur argumẽtatio DD. & verius videtur in officijs et dignitatibus secularibus non posse quem absq; culpa priuari a te tẽpus: Licet cõtrariũ scripserit Bal. in l. rescripta C. de preci. imp. offer. & ex eo & Fab. id tradat Ioan. Lup. de Palac. riu. in pñ. suæ repet. de dona. inter vir. & vxor. nu. 7. & Hispan. Xuar. allega. 12. fol. penult. & ult. & ultra eos tradit Math. Afflic. in c. 1. verb. potestas, nu. 14. quæ sint rega. lib. 3. feu. l. qui tamen loquitur tantũ in iurisdictionibus: & Thom. decis. 46. nu. 2. ad quod etiã Alber. Brun. Paul. Castr. refert Boer. decis. 149. nu. 18. ubi in ea q. hoc proposuit. Sed inuolutè tractat nec se explicat: & idẽ sentit Benedic. in c. Raynucius, verb. duas nu. 37. dum tantũ excipit casum officij pecunia concessi: ex Bal. in l. qui se patris C. vnde lib. & alijs quos citat: tunc enim est contractus qui principem ligat, ex Panor. in c. nouit, nu. 25. & ibi Felin. nu. 9. de iudic. Alex. cons. vltim. nu. 20. lib. 4. Anto. Capic. decis. 121. & illud de cõcessione per pecuniam, probat Paul. Castr. in rubr. C. de Iusti. cod. confir. nu. 6. Idem Paul. Castr. in l. digna vox nu. 6. C. de legi. Afflic. decis. 128. nu. 10. Pala. in d. rub. §. 50. nu. 5. Dec. cons. 292. nu. 7. Idem Dec. consi. 390. nu. 7. Rubeus in rep. §. quidam recte l. Gallus col. fin. nu. 211.

Et ita limitabitur magnus rigor Ordinationis apud Lusitanos lib. 1. titu. 76. *in nãigẽ*
 quæ in omnibus officijs habet, posse ea *lib. 1. tit. 76.*
 libere à principe auferri: vt scilicet non *98.*
 procedat in ijs quæ non gratis sed pretio conceduntur: quod tamen in Lusitania fieri non solet, frequenter autem in alijs regnis. Et communiter id limitatur ne procedat in officijs concessis ob seruitia & benemerita, secundum Afflic. in d. tit. quæ sint regal. §. potestas, nu. 23. & in c. 1. nu. 24. de natu. feud. Capic. d. decis. 121. nu. 15. & sequen. Hispanus Xuar. alleg. 9. pag. 3. versi. primo. Soci. cons. 58. nu. 9. lib. 1. probat Bal. in l. si cum mihi ff. de dolo. Pala. in rub. §. 50. Felin. in c. nouit, nu. 12. de iudic. Tiraq. in l. si vnq; verbo donatione, nu. 13. Sed hoc de remuneratione tutum sæpe non est, & longè aliter resolui debet, vt plenissimè & verè contra DD. scripsi, in cõmentar. l. 1. in 3. par. C. de bon. mater.

Hæc omnia magni momenti exactissimè deducta, & quæ sæpissimè Reipub. conducere poterunt, doctis & candidis gratissima fore speramus, & si delicati quidam & luidi fortasse no- tent prolixius tractatum fuisse, quod obiter incidit, per me licebit semper eis momos agere, & veneris sandalium (vt libuerit) calumniari.

Caput tertium.

SUMMARIA.

- V**LTRA IAM TRADITA circa l. 1. ff. de contrah. emp. explicatur verba d. l. in 1. parte in qua I. C. tradit fundamentalia huius contractus.
- 2 Explicatur quid sit, perpetua aestimatio, apud I. C. in d. l. 1. reiecta expositione glo.
  - 3 Quid sit apud I. C. in eodem loco, æqualitas quãtitatis. reiecta expositione Fulgo.
  - 4 Agitur de alijs verbis I. C. in eadem l. 1. circa publicam pecuniæ formam, & inferitur ad alias ll. nu. 5.
  - 6 Agitur de alijs verbis d. l. circa usum & dominium, quorum meminit I. C. loquens de pecunia.
  - 7 Agitur de alijs verbis d. l. 1. contra Budeum, & resolvitur cur pecunia vel nummus magis dicatur ex forma & quãtitate, quàm ex substantia vel materia.
  - 8 Explicatur glo. in d. l. 1. contra aliquos, & declaratur quæ sit iusta causa cõstituendi maiorem pecuniæ valorem.
  - 9 Inferitur ad aliqua vtilia, & tractantur quæstiones glo. & Bar. an recipiens massam auri vel argenti satisfaciatur soluendo pecuniã usq; ad nu. 12. per totũ.
  - 10 Sustinetur quedam interpretatio Duaren. contra nouiss. Robertum.
  - 14 Ostenditur contra aliquos, debitorem pecuniæ nõ satisfacere, soluendo vel præstãdo massam auri vel argenti.
  - 15 Explicatur quæ conuentio resultet ex datione vnius monete pro alia, vt sepe fit cũ campforibus.
  - 16 Sustinetur contra communem opinio Hiero. Butig. vt debitor soluere possit in diuersa pecunia & diuersi metalli & explicatur Ordinatio apud Lusitanos. & nu. 7.
  - 18 Agitur de intellectu l. si ita 43. & l. grecæ. §. si Stichum ff. de fideiuss. & an pro debitore frumenti vel alterius rei valeat fideiussio in pecunia, & nu. 19. & 20.
  - 21 Tractatur, quod tempus attendi debeat circa valorem & aestimationem pecuniæ: & de intellectu l. cum certum 10. ff. de auro & argen. lega. contra glo. & omnes, & nu. 22.
  23. Ad proxima adducitur & explicatur aliquialiter l. si ita 8. & eius regula ff. de auro & arg. leg. & nu. 24. ad contractus.
  - 25 Deprecio quod venditionem inducere solet, & in eo aliqua contra vulgares traditiones, & nu. 26. & 27.

CAPVT TERTIVM.

Ropius
ad mate-
riam emp-
tionis &
vẽditionis,
fundamẽ-
talia sunt
verba I.C.

in l. i. ff. de contrah. empt. & ultra iam dicta superius in primo capite, necessariã videtur specialior explicatio aliorum verborum I.C. ibi. Sed quia nõ semper nec facile cõcurrebat, vt cum tu haberes, quod ego desiderarẽ: inuicem ego haberẽ, quod tu accipere velles: electa materia est, cuius publica ac perpetua æstimatio difficultatibus permutationum, æqualitate quantitatis subueniret. Ea; materia forma publica percussa, vsum dominiũ; non tã ex substantia præbet quàm ex quantitate: nec vltra merx vtrumq; est sed alterum pretium vocatur.

1. Ex his verbis Pauli I.C. multa resultant fundamentalia ad cognitionẽ huius contractus: glo. autem in verb. materia exponit auri vel argenti: sentiens pecuniã fuisse prius pretiosiori metallo percussam: quod apertius dixit glo. in rub. C. de vete. nummis. potes. Is tamen sensus nec probabilis, nec tutus est, nemo enim compertum habet, nec asserere potest, quo metallo prius formatus fuerit nummus: vt ex Plinio & Polidor. diximus supra. i. cap. nu. 27. & tradit Molin. in

libro de commer. q. 100. nu. 795. imò ex eod. Plin. saltim apud Romanos, pro cõperto habetur, prius in vsu fuisse pecuniam æream, quàm auream, vel argenteã, & tradit Tiraq. lib. de retrac. ligna. §. 1. glo. 20. nu. 9. & Corras. lib. 3. miscel. cap. 13. nu. 2. nec vllatenus contrarium probat l. vlt. C. de vete. nummis. potes. quicquid malè citetur à glo. in rubr. eiusdem tit.

2. Dum ait I.C. publica ac perpetua æstimatio. glo. exponit, perpetua id est, generalis, quæ expositio non placet Fulgos. ibi, non aliter tamen explicãti: mihi autẽ displicet eo qd I. C. ibi agit qd sola pecunia, neq; ea verba alijs rebus applicari possũt. Melius igitur intelligẽda videntur de pecuniæ valore, qui fere semper ex pondere & qualitate metalli, æqualis est in omnibus prouintijs l. ideo ff. de eo quod certo loco, vbi I.C. Caius hoc de pecunia dicit, diuersumq; de alijs rebus. Et ratio hoc comprobatur quia pecuniæ æstimatio ex pondere & materia est, vt vsus indicat, & probat l. 1. (vbi Platea notat) C. de vete. nummis. potes. et ita in proposito accipietur verbum illud, perpetua, aliter alibi, vt per glo. §. 1. institu. de satisda. tuto. glo. plenior in l. i. ff. pro soc. quã extollit Barba. consi. penul. lib. 1.

3. Inquit I.C. in eadem l. æqualitate quantitatis. quam vocẽ statim repetit, quæ verba Fulgos. ibi exponit, vt ego proxime exposui alia, de perpetua æstimatione. Mihi vero ea expositio nõ placet, ne I.C. notetur de superfluitate incontinenti: sed magis, quia eadem verba tantũ

respiciunt difficultates permutandi. non enim semper alius habebat quod alter optaret. Aptior igitur sensus videtur, ut cum I. C. dixerit, venditionem originem habuisse a permutatione, & propter difficultates permutandi inuentum fuisse nummum, significet illis verbis, æqualitate quantitatis, quod usu videmus, omnia per pecuniam æstimari, & per eam ad æqualitatem reduci in commercijs humanis, ut etiã significat I. C. in l. si ita 43. ff. de fideiussor.

4 Subdit I. C. verba illa, publica forma. ex quibus colligebant aliqui secundum Alberic. quamcunq; ciuitatem vel Rempublicam absq; principis auctoritate posse monetam cudere: sed illi male colligebant, quia verba illa tantum respiciunt formam ipsius monetæ, quæ forma publica dicitur, ab ipsa Republica, si libera est, vel à principe prouinciæ domino, argu. l. 1. ff. de consti. princ. & ita in hac re solius principis auctoritas valet, iuxta glo. receptam in rub. C. de iure Reipu. in fin. & l. si. C. de fals. monet. c. 1. verb. monetæ. quæ sint rega. Panor. in cap. quanto, de iure iur. de quo sunt apud Lusitanos Ordinationes Regiæ.

5 Et eod. modo accipienda sunt multa responsa Iureconsultorum agentia de pecunia & moneta cuius usus probatus vel reprobatus erat in Republica. Omnes enim fere Iureconsulti quorum extant responsa in pandectis, fuerunt sub principibus Romanis longè post occupatam monarchiam, excepto Trebatio & uno vel altero. Vnde inferes ad Sceuolam in l. creditor. 102. ibi, Respublica utebatur. ff. de solut. inferes etiã ad Vlpianum in l.

eleganter 24. §. 1. ibi, reprobos. ff. de pigno. act. iuncta l. 1. C. de fals. monet. Nec debuit mirari glo. in l. 2. C. de fals. monet. & alibi, aliquam Rempublicam habere auctoritatem cudendæ monetæ. Id enim vel ex priuilegio erit, vel in Republica quæ sibi leges condere possit: diuersum autem est in ciuitatibus vel oppidis regni prorsus regi subditis: Licet etiam de iure Respu. quo ad alia appellentur. l. Respu. C. ex quib. cau. maio. l. 1. & sequen. C. de iure Reip.

6 Subdit I. C. in ead. l. 1. verba illa, vsu dominiumq;: quod intelligo referendum ad pecuniã & ad alia quæ per eam comparantur: maximè autem numis, vel pecuniæ congruit verbum, vsus, Sui enim natura dicitur pecunia semper distractioni parata, secundum Philos. & Bal. in l. fin. ad fin. C. de cõpēs. p. tex. in l. vxorē. 39. vel. 41. §. legauerat. ff. de legat. 3. pecunia autem recõdita magis dicitur thesaurus, ut in l. si chorus. 77. vel 79. §. 1. ff. de legat. 3. & propter frequentissimum pecuniæ vsu censetur quodam modo seruari nõ posse, & dominos quotidie mutare. §. constituitur, Institu. de vsu fruc. c. fin. de pignor. ideoq; in pecunia nõ potuit dari verus vsus fructus l. 2. ff. de vsu fruc. ear. rer. de quibus iuribus pluravtilia, & non vulgaria videre poteris à me scripta in. commentarijs l. 1. in. 2. parte, ex nu. 46. C. de bon. mater.

4 Subdit I. C. non tam ex substãtia quàm ex quantitate. Budæus ibi legit, qualitate: sed ei obstat fides omnium Codicum. quantitate enim legitur etiam in libris emendationibus, ut aduertit Couarru. lib. numism. cap. 7. et Molin.

Molin. de comer. q. 92. nu. 694. exponentes ea verba, ut in numis non consideretur ipsa materia ex qua efficiuntur, sed quantitas, id est, valor publicè constitutus ipsi numo vel monetæ. Quod etiã tradit Hieronimus Butige. in l. cū quid, nu. 26. & in l. quod te, nu. 32. ff. si cer. pet. ita intelligens d. l. 1. Sed hoc non ita indistinctè procedit, ideoq; rectius intelliges cum Fulgos. non relato, & cum glo. in eadem l. 1. verb. præbet: non ex sola forma & quãtitate, sed etiam ex substantia & qualitate metalli pecuniam æstimari, eiusq; valorem crescere, ut tradit Molin. de comer. nu. 703. & 798. Quod cum usu & communi sensu constet, nemo id negaret, ideoq; immeritò Molin. alios in hoc repræhendit. Et tandem verè intelligitur, pecuniam non dici ex materia, vel massa, vel substantia, sed ex forma & valore ei cõstituto. Antequã enī publica forma cudatur, non potest dici numus, sed massa vel metallum, ut probatur ex supra dictis, & ex l. qui falsam 19. ibi, formare. ff. ad l. Corn. de fal. Quod etiã notavit Raph. alibi relato à Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. glo. 21. nu. 14.

8 Aduertendum etiam est ad glo. d. l. 1. verb. præbet. vult enim, & ita plures ex ea colligunt, pecuniam signatam non pluris æstimari, quàm æqualis ponderis materiam ex qua formatur: non tamen negat glo. posse principem ex iusta causa maiorem pecuniæ valorem constituere quàm valeat metallum vel materia ad pondus, ut tradit Molin. de comer. q. 100. nu. 298. & ita ad glo. illã et DD. vitatur repræhensio Couarru. d. lib. numism. cap. 7. fol. 49. iusta aut causa cõsti-

tuendi maiorem valorem pecuniæ, est, ne extra regnū feratur, ut nuper apud Lusitanos constituit Serenissimus & catholicus Rex Ioan. 3. Vsum autē & constitutiones in valore pecuniæ attendi debere, tradit Afflic. decis. 90. & decis. 194. nu. 5.

De Ethimologia autem dictionis, numus. & an duplici. m. scribi debeat, agit Tiraq. de retrac. ligna. §. 30. glo. 2. nu. 21. cū Zas. cons. 16. sed latius Jacobo Cur. Brugen. lib. 3. coniectural. ad fratrem, cap. 23.

9 Explicatis igitur verbis I. C. in d. l. 1. ff. de cõtrahen. emp. multa iam ex sup. deductis vtiliter inferri possunt, & primò ad quæstionē glo. & Bar. in l. 2. §. 1. ff. si cer. pet. an recipiens massam auri vel argenti ad pondus, satisfaciat soluendo in pecunia eiusdē substantiæ & bonitatis & quantitatē ad pondus, in quo licet glo. vacillet, communis opinio est cū Bar. secundū Alex. Dec. & alios ibi, ut talis satisfactio iusta dicatur: quod confirmatur ex d. l. 1. & supra dictis ad eam, q; pecunia omnia reducat ad æqualitatem, omniaq; per eam æstimentur. Inde 2. infertur ad q. glo. & DD. in d. §. 1. an sufficiat soluere pecuniam ad numerum eiusdem valoris publicè cõstituti, licet minoris ponderis? in quo plures cum Hugone (à glo. relato) tenent, talē solutionē non satisfacere. Sed q; sufficiat, probat post Cin. Bar. ibi, et magis cõmuniter DD. secundū Ias. nu. 5. Ripam, nu. 13. Butigel. nu. 12. quem vide. Quod etiam alibi probat glo. in l. si quis argentū, in fin. princ. verb. æstimatiōe. vers. tu dic. C. de donat.

10 Inde etiam Infertur .3. ad iura (quæ præcedentem communem opinionem comprobant) in l. 1. §. ult. ff. de aur. & argē. legat. ubi hæres iussus dare certum pondus auri vel argenti, satisfacit dando pecuniam numeratam æqualis æstimationis: Sic etiã in donatione inquit Imperator in d. l. si quis argentum, statuens pro massa, vel pondere soluendam esse æstimationem quæ in loco frequentatur: quod etiam inuatur ex verbis Imperatoris in l. 2. C. de consti. pecun. quæ ad hunc modum intelligi possunt ibi, omnes res in pecuniam conuerti. Licet glo. aliter exponat, ubi etiam Bal. notat. nu. 4. quod habens pecuniam cõsetur habere omnem rem quã vult: de quo multa & faceta tradit Hippol. in l. 1. §. prætere a nu. 44. ff. de quaest. & Neuzan. in sua silua nup. lib. 4. nu. 111. & illud Ecclesiasti. cap. 10. pecuniæ obediunt omnia, quod refert Imol. in c. significantibus, nu. 21. de offic. deleg.

11 Nec valet contra communem responsio Hugo. & glo. in d. l. 2. §. 1. ff. si cer. pet. respondentium ad d. l. 1. §. fin. & iura similia, vt loquantur in vltimis voluntatibus: replicant enim DD. & nõ male, quod potius in vltimis voluntatibus præstatio & solutio deberet esse magis in forma: Sed vltra eos pro communi, vt talis differentia reiiciatur, pondero tex. in l. cum aurum. 20. ff. de aur. & argen. lega. ubi in ea materia I. C. arguit de relictis ad cõtractus, inter quos nõ facile assignari debet differentia iure nõ expressa.

12 Sed in prædictis intelligendum est, sufficere solutionem in pecunia p massa recepta, dummodo creditori satisfiat

impensa reducendi pecuniam ad massam, si eius interest magis pãdus illud informe habere: non enim solutio fieri debet alio modo incommodum creditori afferente, vt in l. Paulus. 99. & ibi Bar. ff. de solut. Panor. in c. quãto, de Iure iur. quod colligitur ex mente Bar. in d. §. 1. nu. 7. & Paul. nu. 7. Alcia nu. 11. & sequen. prout si valor vel æstimatio ex l. vel consuetudine augetur supra valorem ad pondus, quicquid inuoluat Dec. in d. §. 1. nu. 6. post Alex. nu. 2.

13 Ex prædictis infertur .4. recte Franciscum Duaren. explicare verbum illud, quantitatis, quo vtitur I. C. in d. l. 1. vt intelligatur pro valore publicè constituto nummis seu pecuniæ signatæ, vt tradit ipse Duaren. lib. 1. dispu. cap. 6. & in comment. de in lit. iuran. nu. 6. quod etiã alijs iuribus benè pbat: licet, suppresso eius nomine, parum æquè ei cõtradicat Io. Robert. lib. 3. senten. cap. 6. in cuius libro animaduerti, multa eũ contra Duaren. tacito nomine, adducere. Ego autem in professoribus cuiuslibet scientiæ cum eruditione candorem summè laudo. Cõtingit enim sæpe ex liuore & carpendi animo, doctissimos etiam hallucinari.

14 Infertur .5. ex prædictis ad questionem, si quis debeat certam summam pecuniæ, an satisfaciat soluendo massam auri vel argenti vel metalli, eiusdem quantitatis et qualitatis? Bar. in l. diuortio. §. ob donationes, nu. 3. ff. solut. matrim. non obscure sentit, posse debitorem pecuniæ soluere in massa seu metallo ex quo pecunia illa fit, sicut debitor massæ potest soluere in pecunia: quod indicant verba Bar. ibi, & e contra. & ita aperte Ias. in §. in

*qum deber pecuniam a bona
si dando argenti lib. 1000*

bonæ fidei, nu. 62. institu. de act. citans ad hoc secure Bar. ubi supra. Sed non relato Bar. contrarium probat Dec. in d. l. 2. §. 1. nu. 6. ff. si cer. pet. & cū eo Alicia. ibi, nu. 12. dicēs hoc cōmuniter approbatum: & quasi sine dubio id tradit Butigel. ibi, nu. 17. & ita cum Dec. Ripa. ibi, nu. 12. vers. contrarium: & mihi verior videtur opinio Dec. contraria autem nō est in vsu, nec allegata obseruabitur, tum quia Bar. & omnes in d. §. 1. l. 2. spetialiter videntur permittere, vt debitor massæ auri vel argēti, soluat in pecunia eiusdem valoris, non verò econtra vt etiam colligitur ex I. C. in l. 1. §. fin. ff. de aur. & argen. lega. idem colligitur ex I. C. in d. l. 1. ff. de contrahen. emp. dum loquitur de inuentione & potestate pecuniæ: pbatur etiam ex d. l. si ita ff. de fideius. dum inquit, alia per pecuniam, non pecuniam ex alijs æstimari.

15 Ex prædictis etiam infertur .6. ad questionem Alber. & Fulgos. in d. l. 1. ff. de contrahen. emp. an dicatur emptio si pecunia pro alia datur, putà maior p̄ minori, vel aurea pro argentea, vt quotidie fit cum campforibus, Alber. & Fulgos. dubitant: Iac. autem Aren. secundum Fulgos. inclinauit, vt tunc sit permutatio, non venditio: ipse Fulgos. inquit, videri potius contractum innominatum, vt detur actio præscriptis verbis. Sed hoc à præcedenti non differt: permutatio enim contractus innominatus dicitur: et eadem actio ex ea datur, vt notissimum est. ex l. 4. §. & si quidē ff. de præscrip. verb. l. 1. ff. de rer. permut. Subdit postea Fulgos. videri emptionem quando pecunia grossa datur pro minuta, ex verbis

Bar. in l. nūmis, nu. 2. ff. de in lit. iuran. et in simili eleganter tradit Molin. de cōmer. q. 99. ad fin. nu. 748. de quo infra proximè.

Cum autem magni sit momenti, cognoscere speciem conuentionis, & plures sint differentiæ inter emptionem & permutationem, vel alium cōtractū innominatū, vt tradit I. C. in l. 1. & ibi Paul. & Ias. ff. de rer. permut. & in l. fin. ff. de cōdic. ob causam, re satis pensata placet opinio illa, vt in his terminis magis dicatur permutatio, non venditio. Ita enī habet consuetudo loquendi, & qualitas officij campforum, qui ad permutādā, & appendēdam pecuniam constituūtur: id etiam suadet ex d. l. 1. ff. de cōtrahē. emp. dum in venditione requirit, vt merx & pretium, diuersa sint, nec in emptione vna ex his rebus vtriusq; vice fungitur, vt in d. l. 1. & alia l. 1. ff. de rer. permut. & ita sentit Connan. lib. 7. cap. 5. id declarans, nisi altera ad pōdus, altera ad numerum daretur: quia tunc altera nomen & effectum suum retineret, altera pro specie censeretur: facit l. plane. 34. §. 1. ff. de leg. 1.

16 Ex d. l. 1. in verbis supra expensis ibi, non tam ex substantia quàm ex quantitate .7. eleganter argumentatur Hiero. Butigel. in l. cum quid, ex nu. 26. ff. si cer. pet. contra Bar. & DD. ibi, volentes quod debitor pecuniæ, vel massæ certi metalli, nō possit soluere in pecunia diuersi metalli, prout si quis recipiat scutos, vel aureos, vel coronas (vt appellāt) & ita Imol. Aret. Ias. in l. non amplius §. fin. nu. 11. ad fin. vers. neq; obstat. ff. de leg. 1. At Hieronimus ipse neruose

contrarium probat: & in specie nu. 32. expendit prædicta verba d. l. 1. quæ eius sententiam iuuant, maximè iuxta declarationem supra traditã. Vult enim I. C. post percussam & formatam pecuniam magis attendi æstimationem ex forma & quãtitate, quàm ex substantia & materia, vt etiam probat d. l. nummis ff. de in lit. iur. m. sic l. 1. §. fin. ff. de aur. & argẽ. leg. 1. & l. si quis argentum, in fin. princ. C. de donat. quibus habetur, q̄ debitor certi ponderis auri vel argenti, satisfacit soluendo pecuniam æqualis æstimationis, & sic non amplius consideratur qualitas materie, si d. tantũ valor & æstimatio pecunie. Non igitur necessarium erit pro auri certo pondere, vel pro aurea moneta, auream tantũ solui, contra Bar. & communem, in d. sufficet in moneta argentea soluere in eodem valore absq; vllõ pecuniario incõmodo creditoris. Id enim est quod debetur, idq; solim attenditur, non verò qualitas metalli, vt probat Ulpianus in l. quæ ext. insecus, 61. ff. de verb. oblig. et ita vsus obseruat.

17 Fulcitur eadem opinio ex iuris decisione quæ prohibet ne legitima seu proba pecunia resutetur, vt in l. 1. C. de veter. n. ius. potes. Bar. in l. qui falsam, in fine. ff. ad l. Corn. de fals. intelligẽdo tamen nisi debitor notabilis quãtitalis vellet soluere in pecunia minuta nigra, id enĩ iniquũ & non permittendũ esset, vt eleganter tradit Molin. d. lib. de commer. nu. 749. et apud Lusitanos est de hoc prudentissima ordinatio lib. 4. tit. 13. §. 2. vbi tantũ permittitur soluere quartam partẽ debiti, in tali pecunia vilioris materie. Habet tamen eadem ordinatio vnũ sum-

mè notandũ, vt quamuis emptor, vel alius contrahens specialiter se obliget ad soluendum in pecunia aurea, cogatur creditor accipere aliam pecuniam, regia auctoritate percussam, secundum valorem eiusdem. Cuius contrariũ videretur dicendũ ex vi conuentionis quæ legem facit: nec in eo casu aliquid urgere videbatur, ne conuentio obseruaretur, imò ex traditis à DD. videretur omnino dicendum, vt solutio debeat fieri specialiter in pecunia promissa non alterius qualitatis, secundum Imol. & Aret. col. 3. vers. qui etiã, in l. non amplius. §. fin. ff. de leg. 1. vide tamen in eo proposito quod tradit ad partes Molin. d. lib. de commer. ad fin. nu. 813. cum sequen.

18 Ex ijsdem infertur & ad intellectum tex. in d. l. si ita, 43. ff. d. fideius. vbi I. C. agit de fideiussore promittente frumentum, vel aliam rem, cum principalis debitor ad pecuniam tenetur. In quibus terminis fideiussio irritatur, quia repugnat iuris regula vetans ne fideiussor intercedat ad rem diuersam ab ea quæ continetur in principali obligatione. Quo præmisso subdit I. C. verba illa, quia non vt æstimatio rerũ quæ mercis numero habentur in pecunia numerata fieri potest, ita pecunia quoq; merce æstimanda est. Quæ verba exprimere videntur valere fideiussionem in pecunia, licet debitor principalis ad aliud teneatur quasi pecunia ex æstimatione idem censeatur cum alia re. Et ita notat Paul. Castren. ibi, idq; vt receptũ sequitur Afflic. decis. 50. nu. 5. Sed debuit aduertere contrarium receptus esse: glo. enim Bar. Imol. & alij in d. l. contradicunt,

tra licunt, non admittentes argumentum à contrario sensu, ne iuris regulæ offendantur: & ita Ias. in d.l. 2. §. 1. nu. 4. ff. si cer. pet. cū Roman. & Fulgos. quos sequitur: & ibidem Ripa nu. 11. & Ias. in l. non amplius. §. fin. nu. 14. ff. de leg. 1. et pro cōmuni citatur tex. vrgens in l. grece. §. si Stichum ff. de fideius. vbi non valet fideiussio, si pro debente Stichum fideiussor promittat Stichum aut decem: cuius rei potissimā rationē assignat I. C. quia tunc in alia obligatione fideiussor accipitur.

19 Sed interpretatio Paul. contra glo. Bar. & alios, videtur fortissimè probari ex litera d.l. inducendo vt supra: attēto etiam q̄ aliter inepta manebit ratio & argumentatio Iurisconsulti ibi, qui cum negasset pro debito quantitatis posse fideiussorem accedere in alia re, subdit nō esse eam speciem, vt esset, quādo pro debito alterius rei accederet fideiussor in pecunia. Facit quod dicit I. C. in l. prope modum. §. ff. de verb. sig. & tex. notab. in l. quia qui precio. 46. ff. de vsufr. vbi de precio idem iudicatur quod de re: & in materia fideiussionis ita videmus, pro obligatione facti intercedere fideiussorē ad interesse et pecuniam, l. si quis pro eo 57. ibi glo. & Bar. ff. de fideius. l. cum filius 49. §. 1. ff. de verb. oblig. Nec satisfacit responsio Bar. & aliorum dum constituunt differentiam inter obligationem dandi & obligationē faciendi. Talis enim differentia tuta non est (vt alibi probamus) & quāuis esset vera quo ad alia, non facit ad rem, quia illa iura tantū considerant q̄ promittendo pecuniam et interesse, censetur iure promitti idem, nō

diuersum ab obligatione principali. Sic igitur in casu d. l. si ita, maximè attēto q̄ in eadem l. agitur de re quæ forsan nō esset penes debitorem, vnde non magis posset ad eam cogi, q̄ ad factum: semperq̄ deueniendum est ad pecuniam via executiōis iudicati, iuxta l. à diuo Pio §. in vēditiōe, & §. si pignora. ff. de re iud.

20 Retenta autem hac sententia & interpretatione ad d.l. si ita, ff. de fideius. posset responderi ad tex. quem DD. pro communi adducunt in d.l. grece. §. si Stichum. Ibi enim I. C. non videtur irritare fideiussionem, quasi sit de re diuersa, sed quia sub diuersa forma obligationis: cum principalis esset simplex, fideiussoria autem duplex vel alternatiua, quæ durio rem causam facit fideiussoris, contra iuris regulas: & ita verba tex. nō diuersitatem rei sed diuersitatem obligationis respiciunt. Aliter etiam respōdet Curtius (quē vide) in d.l. 2. §. 1. ff. si cer. pet. nu. 11. & ex d.l. si ita, confirmabis Areti. in l. non amplius. §. si. ff. de leg. 1. col. 3. versi. tene ergo, qui eam citare debuit: licet Ias. ibi respondeat secundū cōmunem interpretationem quæ d.l. violat, litera enim directè probat id quod hic sustinemus, non tantum argu. à contrario sensu, vt DD. comminiscuntur.

21 Ad supra tradita posset aptè tractari, cuius temporis valor & æstimatio pecuniæ attēdatur, de quo late Bar. & alij in l. cum quid. ff. si cer. pet. in l. Paulus. ff. de solution. Boër. decis. 327. Afic. de cis. 90. & 194. & in c. 1. ver. monetae, quæ sint regal. lib. 3. feu. fol. 172. vbi late: & alij in tractatibus mone. & latissime Molin. in lib. de commer. q. 96. cū tribus sequen.

sequēt. Sed multis omisissis, assumo inū
sumē notandū, quod DD. tradūt ad l. cū
certum 10. ff. de aur. & argen. lega. Vbi
Modestinus in hæc verba respondet,
Cum certum auri, vel argenti pon
dus legatum est, si non species desi
gnata sit, non materia sed preti
um præsentis temporis præsta
ri debet. Mihi dura vidētur ea verba
⊙ (licet DD. non aduertant) præci
se enim arctare videntur hæredem, vt
pretium pecuniamq; numeratam solue
re debeat, nec satisfaciatur dando pondus
auri, vel argenti: quod sufficere videre
tur secundū verba testatoris, quæ cer
tum pondus exprimebant, iuncta vulgari
regula l. nō aliter ff. de lega. 3. videreturq;
in facultate hæredis esse, vel in mas
sa, vel in pecunia soluere, vt colligitur ex
l. Titia. 37. ff. de aur. & argen. lega. &
ibi notat Bar. & sentiunt DD. in d. l.
2. §. 1. ff. si cert. pe. vbi Curt. nu. 13.

22 Sic etiā glo. & DD. in d. l. cū cer
tum, intelligūt verba illa, præsentis tē
poris. pro tempore solutionis, non de tē
pore testamenti: & ita secure Roman.
extollens illam l. in singu. 513. Brun. &
alij quos sequitur Molin. d. lib. de com
mer. q. 99. nu. 745. Iuxta quē sensum iam
videretur ibi esse tex. contra Oldra. in
aliquibus cōsil. quem DD. referunt &
sequuntur vbi supra, dicētem, in relicto mo
netæ attendi valorem ex tempore testa
menti: & cum Oldra. Soc. consi. 6. lib. 1
& Afflic. in d. c. quæ sint regalia, verb.
monetæ, nu. 17. Vnde merito Roman.
consi. 123. colu. 1. dicit. l. illam confundere
respōsum Oldra. quicquid inuoluat Mo

lin. vbi supra: qui sequitur communem in
tellectum, d. l. conaturque ostendere eam
non facere contra Oldra. Sed magis
hoc inuoluit quā explicet. Verè enim cō
munis intellectus d. l. destruere videtur
opinionem Oldra. quæ DD. cōmuniter
sequuntur: & (vltro citatos) Baptif.
Castel. ad Roman. d. notab. 513.

23 Quapropter ad sustinēdam receptā
opinionem Oldra. quæ iuri consentanea
videtur, intelligo d. l. (contra glo. & om
nes) vt eius verba supra relata denotent
tempus testamenti, & secundū illud æsti
matio solui debeat, iuxta regulam l. si ita
8. eod. tit. ff. de aur. & argen. lega. l. vxo
rem 39. vel 41. §. testamento ff. de lega.
3. quibus habetur, in relictis verba in du
bio referri ad tempus testamenti, quod
etiam ratione iuuatur, qui. i. verosimilius
est, testatorē verba sua intelligere iuxta
id quod tunc videbat, nec diuinare muta
tionem temporis, arg. l. Iulianus 6. ff.
qui & a quibus, ibi, nec aduentitij ca
sus computandi sunt. Deniq; cōtra
glo. & DD. fortius vrgent eadem ver
ba d. l. cum certum, ibi, præsentis tē
poris. Licet enim glo. & DD. expo
nant pro tempore solutionis, ego aduer
to illa verba apud Iureconsultos in eadē
materia intelligi de tempore testamenti,
quod exprimi censetur per verba illa,
præsentis tēporis. vt expressim pro
bat d. l. si ita, præcedens d. l. cū certū, ibi,
testamenti tempore, quia præsens
tempus intelligitur, & ibi, præsens
non futurum tempus ostendit.

Vides igitur nouam, & verissimam (ni
fallor) explicationem, d. l. cum certum,
per

per d.l. si ita, contra glo: & omnes: & ita illæsis iuris regulis sustineri aliam communem opinionem Oldra. & aliorum de quibus supra.

24 Circa reg. verò d.l. si ita, & illud generale, an attendi debeat testamenti tempus vel aliud, ultra Bar. ibi, latissime expresso agit Vincen. Herculan. in 1. dispu. & notabiliter Alex. consi. 178. lib. 2. & ibi Molin. & aliqua tradit Afflic. lib. 3. cõsti. rubr. 4. Regulã verò cum multis fallētis tradit Aymo. Crauet. in l. 1. post prin. ff. de lega. 1. Quorum dicta conducunt etiam ad contractus & prunlegia, & specialiter ad nostram materiam emptionis & venditionis, in qua solet eadem regula notari ex l. Rutilia Polla. 69 ff. de contrah. emp. vt verba in dubio intelligantur secundum tempus conuentionis: de quo ad illam l. vide omnino Ripam in l. si ex toto ff. de lega. 1.

25 Ex prædictis & ex d.l. 1. ff. de contrah. emp. ibi, sed alterum precium vocatur. deducitur hæc vox propria emptionis, vt quamuis pecunia id sit quod precij nomine in emptione concurrat, iuxta l. 4. §. 1. ff. de præscrip. verb. l. cum venderem. 21. vel 24. ff. locat. non tamen pecunia vel nummus, sed precium in iure appellatur, tã apud Iureconsultos, quàm apud Imperatores ex innumeris iuris locis, quæ notissima et cuilibet obuia sunt. Vnde solent DD. sæpissimè tradere, ex nomine, precij, emptionem argui per glo. quam extollunt, in l. fin. C. de præd. de cur. verb. intelligi, quam ibi extollit Platea: & dicit singularem Bar. in fine q. publicanus (quæ quarta est) Me-

lior tamen est glo. in l. cum dotem C. de iur. dot. & sentit glo. in alijs locis vt tradit Fabian. de emptio. & vendit. q. 2. nu. 2. easq; commendant & ornant varij quos copiose refert Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. glo. 2. in princ. Ego autem non tam citarem glo. quàm tex. in d.l. fin. ibi, constitutiones latae de pretio locutæ sunt, vt ex hoc apertissimè detur intelligi solum emptionis contractum esse.

Vt sic appareat tex. illum significare, ita in dubio intelligendum fore, etiam si adiectum non sit verbum emptionis vel venditionis: vt bene accipit Dec. in l. 2. nu. 15. ff. si cer. pet. & ita cauebis à multis qui d.l. intelligunt quãdo cum nomine, precij, adijcitur verbum ipsum, emere, vel vendere. Quod ex Io. Andr. & alijs tradebat Tiraq. de retrac. ligna §. 1. glo. 14. nu. 34. in quo ipse & alij sibi repugnant. Et ita cauebis ab Areti. in l. sciendum, col. 6. in princ. versi. facit quod ff. de verb. obli. Alex. consi. 63. nu. 2. lib. 7.

26 Sed hæc vulgaris traditio cautiùs intelligi debet. in multis enim stare non poterit, cum nomen, precij, generale sit alijsq; conuentionibus congruere possit, vt in l. si quis ante 10. in fine ff. de acquir. poss. et ibi Alex. nu. 9. et fatetur Bar. in d. q. publicanus in fine. Quod etiã ostēditur, si in conuentione expressum sit, ne rei dominium transferatur. tunc enim mentio precij non potest emptionem inducere, vt probat tex. in l. cum manu. 80. §. fin. ff. de contrahen. emp. & per eum Ias. in l. 2. in fine princ. ff. si cer. pet.

Meliùs

Melius igitur intelligenda erit d. l. fin. C. de præd. curia. quando cum nomine precij concurrunt alia apta emptioni: iuxta doctrinam quam sentit I. C. (& sæpissime videtur Dec.) in l. qui testamēto ff. de testa. ibi, si nihil aliud impediat. magis enim qualitatem conventionis quàm nomen ei adiectum attendimus, l. 6. ff. de præscr. verb.

27 Ex quo periclitatur quod plures inferebant, incaute citantes glo. & Bal. in d. l. cum dotem, ad statutum de soluenda gabella ex certo precio: intelligentes id tantum in venditione, ut per Firmian. de Gabel. 3. membro 8. par. nu. 8. Ias. in l. 1. nu. 23. C. de iur. emphiteu. Verius namq; videtur ex supra dictis tale statutum etiam de alijs contractibus (saltem reciprocis) intelligi: nec DD. ibi bene citant Bal. in d. l. cum dotem, qui nu. 1. distinguit inter nomen, precij, simpliciter prolatum, & inter verba, precium conventum, Sed & in statuto loquente de precio convento, magis videtur (si aliud non impediat) alios contractus comprehendendi, cum in omnibus precium pro valore rei & quantitate in contractu deducta, aptissime accipiatur: per supra dicta & per tex. & Alberic. in l. si ita 43. ff. de fideius.

28 Ex prædictis inferitur ad definitionem emptionis, quam tradit Fabian. in d. trac. in princi. emptio est contractus

bonæ fidei vltro citroq; obligatorius qui consensu, re & precio perficitur, quæ definitio non habet suas partes, ut dialectici requirunt, & nostri per l. 1. §. 1. ff. de dol. de quo agit Fortun. de vlt. sine iur. nu. 201. & late Cagno. in l. omnis definitio ff. de reg. iur. Licet enim in venditione concurrant illa omnia, concurrunt etiam in locatione quæ vtrinq; obligat, & bonæ fidei est, & re, consensuq; perficitur, secundum iura notissima & receptas traditiones de quibus agemus in 2. par. huius Rubr. Aliter et melius definit D. Soto lib. 6. de iusti. & iur. q. 2. arti. 1. ad finem, quem vide. Raro autem Iureconsulti ad definitiones descendunt, quia vix perfecta vlla esse potest: quo sensu communiter intelligitur I. C. in d. l. omnis definitio 203. cuius sunt verba, omnis definitio in iure civili periculosa est. parum est enim ut non subverti possit. Sed verba illius l. non tantum pro definitione, sed pro regula accipi possunt, ut ibi notat glo. ad quam non solet adverti, & tunc non minus recte stat sensus: cum regula sæpissime limitetur, & exceptiones eam reddant periculosam, & ita accipitur definitio, in l. si titio ff. quando dies leg. ced. de materia autem definitionis è nostris agunt plures, latissime Cagn. in d. l. Loriot. in l. 1. ff. eod. Alcia. lib. 6. parad. c. 9. Vigl. in princi. Insti. de testa.

Secunda pars Rubr.

C. de rescin. vend.

CAPVT PRIMVM.

SVMMARIA.

GITVR DE

precio sine quo non consistit emptio: item quod debeat esse certum, et qualiter id intelligatur, nu. 2.

1. Examinaur traditio glo. in l. hęc venditio §. 1. ff. de contrah. emp. & reprobatur communis opinio.
2. Agitur de precio collato in arbitrium certę personę: & emendantur aliqua a DD. tradita, vsq; ad nu. 6.
3. Explicatur vtilis articulus circa probandam emptioem, quando testes non recordantur de certo precio, vel circa id variant, & nu. 8.
4. Tractatur questio de pecunia data pro pecunia, & contra aliquos ostenditur dari tunc actionem bonę fidei.
5. Permutationem verē dici nō solum cum species pro specie datur, sed etiam cum genus pro genere, vel species pro genere, cum Fortun. & Dec. contra communem.
6. Emendatur in proposito traditio quedam Io. Fabr.
7. Explicatur tex. in l. insulam ff. de prescrip. verb.
8. Agitur de intellectu l. 1. C. de rerum permu.
9. & explicantur aliqua scitu digna contra receptas sententias: maxime vt etiam re venali data pro alia, etiam taxatę quantitate, non resultet vera emptio: vsq; ad nu. 16.
10. Agitur de qualitate contractus innominati nominato similis.
11. Tractatur questio venditionis pro modico precio cum pacto, vt emptor soluat debita venditoris.
12. Exactissime tractatur questio, an resultet

13. efficax venditio sub ea forma, vt res empti sit iusto precio: & nu. 20.
14. Probatur ex predicta forma conventionis non resultare venditionem, nec contractum innominatum, nec secuta traditione dari tunc actionem ad iustum precium: contra Bal. & communem: & nu. 22.
15. Explicatur tex. in l. si tibi, 24. ff. de prescrip. verb.
16. Probatur notabilis differentia in ysdem terminis inter venditionem, & locationem.
17. Explicatur decisio tex. in l. si fundus. §. fin. ff. de pigno.
18. Agitur de eodem tex. circa aliam difficultatem, quomodo ibi valuerit pactum commissorie in pigno.
19. Nouē contra glo. & omnes hucusq; scriben. ostenditur, apud Iureconsultos pactum illud prohibitum non fuisse: & eleganter explicatur l. fin. C. de pact. pigno.
20. Infertur ad intellectum tex. in l. quamuis 45. ff. de solu.
21. Infertur ad intellectum l. Titius 34. ff. de pigno. acti. & probatur pactum de quo in illa l. non solum ad retinendum, sed etiam ad agendum valere: contra glo. Bar. & plures.
22. Reprobatur communis opinio, quę ex d. l. Titius sustinet pactum commissorie ex intervallo in pigno.
23. Agitur de intellectu l. fin. in princ. ff. de contrah. emp. & reprobatur communis opinio: quę sustinet pactum illud in fideiussores reprobatur in creditore.
24. Explicatur l. 1. C. de pact. pig. nouē contra glo. & omnes.

Secunda pars Rubr.

C. de rescin. vend.

CAPVT PRIMVM.

Liquallyter ex sup. traditis colligitur notitia huius contractus, sed maiori adhuc exa-

mine opus est: cum rub. & l. 2. (ad cuius tractationem tendimus) de emptioe loquantur, nec de alijs conuentionibus speciatim meminerint.

1 Liquet autem ex d. l. 1. ff. de contrah. emp. hodie non dici emptionem nisi interueniente precio, nec precium nisi in numero seu pecunia numerata: quod etiam probat l. 1. ff. de rer. permut. & sine precio conuento emptionem non dari, inquit I. C. in l. 2. ff. de contrah. emp. esseque de substantia huius contractus, ait I. C. in l. pacta conueta 72. ff. eod. tit. ibi, emptiois substantia consistit ex precio. Idem probant quamplura alia Iureconsultorum responsa: & ita Iustinia. in §. precium, & §. item precium, Insti. eod. & alij Cæsares ante Iustinia. ut in l. empti fides. C. de contrah. emp. & in l. emptionem, C. de rer. permut. Precium autem certum etiam requiritur per eadem iura, maxime tex. glos. & DD. in d. §. precium, ibi, certum esse debet. Probat etiam tex. in l. hæc venditio 7. §. 1. ff. de contrah. emp. Azon in summa C. eod.

2 Certum uero precium censet I. C. non tantum si statim inter contrahentes exprimat, sed etiam quando aliqua relatione vel demonstratione certum fieri potest: ut in ea forma conuentionis, de qua in d. l. hæc venditio §. 1. ibi, quanti tu emisti, vel quantum precij in arca habeo. & l. si quis fundum, 37. ff. eod. quod inuatur ex uulgari l. certum ff. si cer. pet. l. 5. §. 1. ff. de re. iud. cum similib. Qua in re omittendum non fuit quod glo. acutè scripsit in d. §. 1. l. hæc venditio: ut tex. ibi procedat quando conuentione fit per uerbum illud, quanti: secus si per uerba, pro eo precio quod in arca habeo: in quibus terminis resoluit glo. non esse emptionem sed contractum innominatum, per l. fin. ff. de condic. cau. dat. & eam glo. dicit mentem tenendam Bal. ibi: & singularè Alex. ad Bar. ibi: & cõerceptã Fabia. de emp. & vend. q. 5. nu. 34. & eam uidetur probare Bar. eã referens in l. si seruus §. qui quinque ff. de lega. 1. eãque dicit singular. Ias. in l. si. col. 3. nu. 12. ff. de cond. ob cau. Roma. in l. si stipuler, nu. 10. ff. de verb. oblig.

3 Sed differentia illa glo. & DD. nullatenus teneri potest: puerile enim & ridiculum est censere uerborum relationem per illa uerba, quantum precij in arca habeo: (ut tex. habet) non autem per illa, pro eo precio quod in arca habeo. Nemo enim cum iudicio aduertens conueniet in his rationem differentiam

differentiæ, iuxta regu. l. 2. C. cõmu. de
lega. & facta relatiõe ad id quod in ar-
ca est, nihil interest fiat per quantum
vel per quod tam secũdũ grãmaticos
quã secũdũ dialecticos, quã etiã secũdũ
sensum cõem. Et ita contra glo. sentiunt
Alberi. & Salic. ibi, arguẽtes ex verbo
precio quod propriũ est emptionis: &
cũ Salic. Fabian. vbi sup. & Ioa. Ign. in
l. 3. §. si conditioni, nu. 28. ff. ad Syllani.
& nemine citato Emil. Ferret. in l. si cer-
tos, ff. de verb. obl. Ego rationẽ conside-
ro secũdũ quã nulla differentia inter
ea verba est in proposito: nec distinguo
an verbum, quãtitas vel precium vel
pecunia proferatur.

Substantia enim & effectus attendi
debet non sonus verborũ, l. in sulam, ff. de
prescrip. verb. cum vulgar. intelligendo
quando in loco ad quem fit relatio, adest
pecunia numerata: aliter enim ea defici-
ente, licet aliud reperiretur, nõ posset di-
ci emptio, iuxta d. l. si quis fundum, 37. ff.
de contrah. emp.

4 Quamuis autẽ certũ precium sit sub-
stantiale in emptione, constitutũ iure est
vt possit conferri in arbitriũ certę perso-
næ: quod Iustinia. à se sancitũ tradit in
l. fin. C. de contrah. emp. & in d. §. pre-
cium: idẽ dicens in locatione. Sed multo
ante id dixit I. C. Caius in l. si merces
28. ff. loca. in quibus locis glo. et DD.
expressim colligunt nihil actũ cõferri, si
non exprimatũ certã personã: quod est
contra idiotas (secũdũ Ang. in d. §.)
qui putant recte contrahi emptionem, si
circa precium dixerint q̄ de illo postea cõ-
cordabunt, vel eligent tertium qui eos con-
cordet: quod memoro vt caueas à Dec.

in hoc errãte cons. 648. nu. 1. vbi male re-
fert Anan. cons. 19..

5 Ex d. l. fin. & d. §. precium: & d. l.
si merces, et ex glo. et DD. aperte col-
ligitur non dici nec valere emptionẽ sub
alia forma, vt precium declaratur à bono
viro in genere, non facta relatione ad iu-
dicẽ vel certã personã: cõtra Cuma. re-
latũ à Soci. in l. si quis arbitrato, nu. 26.
ff. d. verb. oblig. quod enim dicitur, nõ esse
morã in boni viri arbitrio, l. 1. ff. de lega.
2. (à qua male argumentatur Fabia. q.
s. nu. 26.) procedit, cũ certã persona est
quæ arbitrari debet: aliter nõ entis non
daretur qualitas, l. si seruum, §. 1. ff. de
actio. emp. quod pb. are videtur d. l. si. C.
de contrah. emp. ibi, nulla coniectura
vtrum in personam an in boni vi-
ri arbitrium.

6 Ex quibus videtur verius dicẽdũ cõ-
tra Bar. et Paul. in l. si merces, ff. loca.
vt nec dicatur valida emptio, si contraha-
tur sub ea forma duorũ elegendorũ,
alterũ à te, alterũ à me: Viget enĩ
verba & ratio d. l. fin. & d. §. precium: vt
ob incertitudinẽ precij non consistat em-
ptio. Idq̄ suadet regula iuris in hoc con-
tractu, quæ nõ reperitur limitata nisi se-
cũdũ terminos dd. iuriũ, et d. l. si merces:
ac proinde in non expressis stabitur re-
gula, iuxta doctrinã verã & receptã de
qua per Dec. in l. 1. nu. 8. ff. de reg. iur.
Nõ enim iura in hoc tantũ fundantur ex
timore q̄ cõtrahẽtes discordabunt circa
electionẽ, vt Bar. et Paul. presupponũt,
sed potius fundantur ex incertitudine in
precio, quod est substantiale eiusdẽ cõtra-
ctus: vt aperte colliges ex d. §. pre-
cium, ibi, certũ esse debet, post quæ ver-

ba sequitur q̄o arbitrij tertij, ibi, quoties sic cōposita sit venditio: vt ea appareat mēs Imperatoris, ne aliter talis cōuentio cōsistat. Ex quo etiā verius puto cōtra Paul. in d.l. si merces, vt nō valeat is cōtractus initus sub ea forma, vt vn̄ ex cōtrahentibus eligat tertium qui precium declaret: quāuis enim tunc cesset timor discordiæ, militant verba & ratio illorū iuriū, quæ venditionē non admittūt sub tali incertitudine: imō & tūc alia ratio vrget vt cōuentio magis irritetur, quia videtur tunc in effectu precium (quod substantia emptionis dicitur) vnius ex cōtrahentibus arbitrio cōmitti, cōtra l. quod sæpe, 35. §. 1. ff. de contrah. emp. notat Roma. cons. 257. in fin.

7 Indē infertur ad questionē vtilem de prætendēte probare emptionē per testes qui asserūt vidisse perfectē conuentū de re & precio, sed non recordātur de quantitate precij: an ex ea probatione succurratur agenti, vt saltem iustū precium per æstimatores et iudicē declaretur. In quo Alex. cons. 18. col. 1. & 2. lib. 1. vt receptum tradere videtur, talē probationem non sufficere, cū deficiat in substantiali certi precij: idem Alex. ad Bar. in l. quod sæpe, §. 1. ff. de contrah. emp. quod not. aperte Paul. Castr. in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, nu. 4. in fin. ff. de iureiur. ibi, per instrumentum vel per testes, non valet: Idem asserunt scriben. in instrumento referente emptionē, non exprimente precium, vt nō probet: secundū Cyn. & antiquos in l. 1. C. de contrah. stipu. Bar. in l. sciendū, nu. 3. vers. contra, ff. de ver. oblig. & ibi Imol. col. 2. ad fin. Roma. nu. 32. Alex. nu. 15. no-

tat Io. Fab. in d. §. precium, nu. 1. Instit. de emp. & vend. & alios citat Molin. ad Alex. d. cons. 18. quē vide, vbi id notabiliter declarat cū Alex. in d. l. sciendum, nu. 16. & Ias. in l. si duo patroni, §. Marcellus, ff. de iureiur. vt hoc procedat quādo emptor agit aduersus venditorē: secus si quis prætendat vsucapionē & titulū p̄bet p̄ testes qui de precio nō sunt memores: talis enim p̄batio sufficit: & ita p̄cedit Bal. in l. 1. n. 3. C. de reb. alien.

8 Infertur similiter ex illo substantiali certi precij in emptione, nō sufficere q̄ testes variēt in precio: vnde si vnus deponeret de centū, alter de centū & viginti, esset imperfecta probatio: nec venditor teneretur rē tradere etiā oblato maiori precio, vt colligitur ex Alex. ad Bar. in d. l. quod sæpe, §. 1. notat expressim Molin. ad Alex. d. cons. 18. col. 1. ad fin. magne addit. Cōfirmātur hæc ex doctrina glo. in l. Lucius, ff. de ijs qui not. in fa. verbo debeat, ibi, q̄ nō dixerūt plenē factū vbi vult nō induci efficacē probationem quādo testes nō referūt integrē factū: sequitur & cōmēdāt DD. vt p̄ Alex. cons. 33. nu. 21. lib. 3. & cōs. 88. in fi. lib. 4. Ias. in l. elegāter, nu. 2. ff. de cōdic. indeb.

9 Ex eodē substantiali certi precij ad emptionē, infertur ad q. de qua in c. præcedē. nu. 15. cū Alber. & Fulg. in l. 1. ff. de cōtrah. emp. q̄ ex altera parte debet esse res, ex altera pecunia, non aut pecunia ex vtraq; parte: vbi sustinuit tūc censeri permutationē. Fulgo. aut appellabat contractū innominatū, do vt des: forsan ex eo quod tāquā receptus traditur à DD. nō dici permutationē nisi de specie ad speciem, nō de genere ad genus: &

eum esse differentiã inter permutationẽ
 & contractũ do vt des, licet vtraq; con-
 uentio innominata dicatur: vt tradit glo.
 recepta in l. 1. C. de rer. permu. Ias. in §.
 actionũ, nu. 92. Instit. de actio. Ias. in l.
 2. nu. 8. ff. si cert. pet. post Bar. et alios:
 & ita idẽ Ias. in l. 1. nu. 10. ff. de rer. pmu.
 vbi in ea q. cum Fulg. bene repræhendit
 Alber. ne tũc dicatur emptio, sed magis
 permutatio seu contractus innominatus.
 Ego aut̃ retineo quod dixi, vt actio sit fa-
 uorabilior, nẽpe bonæ fidei ex pmutatiõẽ,
 iuxta §. actionũ, Instit. de actio. quod nõ
 esset si ex tali conuentione nõ resultaret
 pmutatio, secundũ oẽs in d. §. Ias. in d. l. 2
 nu. 8. ff. si cert. pet. facit ad hoc ratio bo-
 næ fidei quæ ampliãda est, vt est tex. in l.
 bonã fidem, C. de actio. & oblig. facit
 in terminis tex. indistinctẽ loquens in l.
 2. C. de rer. permu.

- 10 Probatur magis hæc cõclu. quia ve-
 rius videtur vt contractus, do vt des, sit
 vera permutatio: & sic pmutationẽ dici
 nõ solũ cũ species pro specie, sed etiã cũ
 species pro genere, vel genus p alio ge-
 nere datur: vt cõtra DD. egregiẽ pro-
 bat Dec. in d. l. 2. in 2. lect. nu. 12. & ibi
 Curt. nu. 29. melius Butigel. nu. 37. Al-
 cia. nu. 23. sequitur etiã in effectu Loriot.
 & pact. axiom. 107. in fi. cũ sequẽ. et axio.
 117. & latius melius q; pbat Fortun. quẽ
 vide in l. iuris gentiũ, nu. 27. ff. de pact. &
 eo tacito Gome. in §. actionũ, nu. 26. In-
 stitu. de actio. referens Barba. & Ga-
 mar. Probatur q; mihi hæc sententia ex
 I. C. in l. s. §. & si quidem, ff. de præscr.
 verb. quẽ fortiter induco, ibi, si autẽ do
 ré vt ré accipiã, quia nõ placet per-
 mutationẽ rerũ emptionem esse.

vides ibi pmutationẽ appellari de re ad
 re, quod nomen nõ potest ad solã speciẽ
 referri (vt DD. male intelligunt) sed
 generaliter oĩa compræhendit, iuxta l. 3.
 ff. de verb. sign. quicquid pro cõni cauille-
 tur Ripa in d. l. 2. nu. 25. ff. si cert. pet.

- 11 Ex eodẽ axioma inferitur ad q. Ioa.
 Fabr. in §. itẽ precii, nu. 1. Instit. de emp.
 & vend. q. deficiẽte pecunia nõ dicatur
 emptio ad libras, marchas, vel uncias auri
 vel argenti: & ibi Ang. Aret. nu. 3. sub-
 dit, tũc esse contractũ innominatum. Ego
 aut̃ secundũ proximẽ dicta intelligo tũc
 esse permutationẽ: Sed nouẽ addo cauẽ-
 dum esse à Fabr. dũ in ea specie putat ve-
 rã emptionẽ dici, si à principio marchas
 vel uncias estimauerint cõtrahẽtes ad pe-
 cuniã: nec intelligit l. precij C. de rescin.
 vñd. vt pleniõ declaro infr. nu. 14. nec enĩ
 etiã cõsensu vtriusq; partis põt vera em-
 ptio dici, vbi nõ datur pecunia: vt probat
 d. l. 1. ff. de cõtrah. emp. ibi, an hodie si-
 ne nũmis emptio dici possit, quod
 negat: et ita. l. emptionẽ, C. de rer. pmu.
 Atq; ita ex dic. legib. indistinctẽ loquẽ-
 tibus, & ex negatiua ante verbũ, potest
 satis colligitur, vt etiã volẽte vtraq; par-
 te, nõ dicatur emptio deficiente pecunia:
 pbat etia ex l. empti fides. C. de cõtrah.
 emp. & ex l. pacta cõuenta, ff. eod. dum
 inquit precii esse de substantia, igitur nõ
 potest à partibus tolli: iuxta reg. l. ne-
 mo potest, ff. de lega. 1. facit l. vbi ita do-
 natur, ff. de dona. cau. mort.

- 12 Ex eadẽ regula fũdatur I. C. Nera-
 tius in l. insulã, & ff. de præscrip. verb. cu-
 ius sunt verba, Insulam hoc modo vt
 aliã reficeres vñdidi: respõdi nullã
 esse venditionẽ, sed ciuili actione

incerti agendū esse. contrahentes ibi
 emptionē appellabāt, & forte ita senti-
 ebāt: quia tamen defuit pecunia, & refe-
 ctio alterius insulæ p̄ precio erat, nō po-
 tuit esse vēditio, nō obstāte nomine à cō-
 trahētibus adiecto: & in iisdē terminis
 melius p̄bat tex. in l. 6. §. 1. ff. de act. ēp.
 ubi I. C. Pōpon. refert Neratū: quod
 ornari pōt ex multis p̄ Ias. in l. si tibi pe-
 cuniā, ff. si cert. petā. Palac. i. repet. rub.
 §. 7. Dec. in l. si librarius, ff. de reg. iur.
 Nec ad illā l. obstat difficultas & obie-
 ctio quā Fulgo. insolūtā reliquit, ex l. si
 quis in fundi vocabulo, 4. ff. de leg. 1. ubi
 dicitur q̄ error in noīe appellatio vitiat
 dispositionē: quasi ita dicēdū videretur in
 d. l. insulā, quia partes errarūt in noīe ap-
 pellatio cōtractū. Ias. laborat circa res-
 pōsionē: Ego puto rē esse indubitabilē,
 quia l. contraria loquitur de errore noīs
 appellatio inducēte incertitudinē, secun-
 dū cōem resolutionē: Itē in d. l. si quis in
 fundi, agitur de errore circa substātiā
 rerū: at in d. l. insulā, tota res cōstat. Si-
 militer d. l. si quis, loquitur aperte ubi er-
 ratur noī. rerū, quæ imutabilia sunt, nō
 hominū: at cōventionū noī. hominū sūt,
 & ab hominibus inducta, l. ex hoc iure,
 ff. de iustitia & iur. & civiles appellati-
 ones dixit I. C. i. l. bonorū, 49. ff. d̄ verb.
 sign. Noī. igitur rerū etiā imutabilia di-
 cūtur quæ ab initio rebus imposita sunt,
 quasi ab ipsa natura, quæ etiā rusticis cō-
 perta sunt: nō ita in nominib9 cōtractū,
 quæ etiā prudētibus nō semp̄ cognita eē
 cōstat l. 2. ff. loca. §. adeo Inst. de loca. fa-
 cit tex. not. ib. in l. nō aliter, 67. vel 69. §.
 1. ff. de leg. 3. ibi, non enim in cā testa-
 mētōrū ad definitiones descēdēdū
 est cū plerūq; abusive loquant̄, nec

pprijs noīnib9 ac vocabulis utat̄.
 13 Ex eodē themate infertur ad intelle-
 ctū. l. 1. C. de rer. p̄mu. cuius verba refe-
 rā, ut quæ ad eius intellectū dicemus me-
 lius intelligātur: Si cū patruus tu9 ve-
 nalē possessionē haberet, pater tu9
 precij nomine, licet nō taxata quā-
 titate, aliā possessionē dedit: idq;
 quod cōparavit euctū est, ad exē-
 plū exēpto actionis, nō immerito
 id quod tua interest, si in patris iu-
 ra successisti, consequi desideras:
 At enim si cū venalis possessio nō
 esset, permutatio facta est: idq; qđ
 ab aduersario prestitū est, euctum
 ē: quod datū est si hoc elegeris, cū
 ratione restitui postulabis. Habet
 ea l. duas partes, in prima agitur de re ve-
 nali, in secūda de nō venali: ut manifestē
 sonat litera: & ex qualitate illa venalita-
 tis (ut ita loquamur) diuersum ius resul-
 tat in p̄mutatiōe: & ita cōer cū glo. intel-
 ligūt Bar. Bal. Salic. Fulgo. cōtra Pe-
 tr. & Cyn. malē cōtradictētes, male etiā
 negātes differētiā quā tex. ibi aperte cō-
 stituit inter rē venalē & nō venalē. Quæ
 differētia licet difficultatē habeat, nega-
 ri tamen nō debet, cūm tex. eā perspicuē
 ponat. Ex quo sequitur primā partē d.
 l. fundari in eo, q̄ altera ex rebus p̄muta-
 tis venalis erat, nō autē ex sola intentiōe
 contrahentiū, quæ non sufficeret, ut sup.
 dixi nu. 11. quicquid ad d. l. 1. in hoc scrip-
 serit Connan. lib. 7. cap. 5.

14 Patet igitur in. 1. parte illius tex. cū
 species permutatur pro alia venali, dari
 actionē ad similitudinē empti & vēditi:
 & cōventionē tūc habere maiorē simili-
 tudinē emptionis q̄ regulariter habeat.

Sed

Sed nec tunc emptionem verè dici, quia non interuenit precium, secundum regulam quam hic exornamus. Effectus autem quæ textus probat (secundum eodem intellectum) est, ut eo casu sequuta euictio, non detur conditio ob causam ad repetendam rem datam pro euicta: quia id tantum conceditur in secunda parte textus, quando permutatio fuit cum re non venali: et hoc euincitur ex differentia quam lex ibi constituit inter eos casus, censendo primum iuxta naturam et regulam venditionis: secundum vero iuxta naturam permutationis et contractus innominati. Secundum quam eodem interpretationem dicit Bar. esse ibi textus singularis et ubi permutatio seu contractus innominatus fit cum re venali, cessat conditio ob causam, vel repetitio rei datæ, etiã secuta euictio rei alteri ex contrahentibus datæ. Sic limitata l. 1. ff. de rer. perm. l. 5. §. 1. et 2. ff. de prescr. verb. l. si pecuniam, et l. fin. cum ibi nota. ff. de condic. ob cau. et ad hoc d. l. 1. dicit etiã singular. Paul. in l. 1. nu. 10. ff. de rer. pmu. Ange. in l. scien. lum, §. 1. ff. de edil. edic. dicit sing. et notab. Ang. in l. 2. ad finem. C. de condic. ob cau. Ias. in l. fin. nu. 8. ff. de condic. ob cau. idem Ias. in l. 1. in fin. ff. de æstim. act. Alcia. in l. 2. nu. 23. et ibi Rip. nu. 26. ff. si cert. pet. tradit Igne. quæ olim vidi (nunc. n. eius lecturam non habeo) in l. 3. §. si conditioni, nu. 40. ff. ad Syllan. dicit etiã Fulgo. in d. l. 1. quæ ea non visa possent docti contrarium respondere.

11 Ex quo etiã aperte voluit Bar. et alij, in ea conuentione permutationis vnius rei per aliam venalem, non esse locum poenitentiae ante implementum ex parte alterius. Sic limitata regula contractuum innominatorum, in quibus ante implementum licet poenitere, nec antea datur actio ad implenda conuenta: l. 1. ff. de rer. pmu. l. 3. C. eod. d. l. si pecuniam, ff. de

cond. ob cau. ubi late DD. et ita pillam l. limitat Ias. in d. l. fin. nu. 8. ff. eod. utu. Ias. et Soci. in rub. ff. de verb. oblig. et ibi Iacob. et Nigr. nu. 174. et nemine citato Conan. d. lib. 7. cap. 5. Sed posset hoc nouè controuerti, quia d. l. 1. non æquat omnino eam conuentionem verè emptioni, nec generaliter, sed tantum post traditionem ex utraque parte: et tunc secuta euictio alterius rei, tribuit actionem ad interesse ad similitudinem emptionis. Cum igitur sit contractus innominatus non emptio, videtur non recedendum esse à regula quæ ante implementum permittit poenitentiam: quod iuuatur ex reg. l. commodissime ff. de liber. et posth. cum vulgar. et in dubio adherendum est regulæ, iuxta vulgaria iura, et quæ DD. ubique notant: et glo. optima in l. a diuo Pio, in princ. ff. de re iud. sicut in simili videmus e conuerso, dari condictionem ob causam ob defectum implementi non sequi: non vero ex poenitentia ante implementum, ut colliges ex Bar. recepto in l. si. nu. 11. ff. de cond. ob cau. et clarius notat Pau. Cast. in l. cum te C. de pac. inter emp. et vend. de qua in seq. cap. idem Paul. in l. Aristo. nu. 3. ff. de dona.

16 Ad d. l. 1. magis aduertendum est ad illa verba, licet non taxata quantitate. Glo. enim, Bar. Bal. Fulgo. et oes, intelligunt ea verba significare, quod si à principio daretur res taxata in quantitate certa, esset vera emptio: et ita Paul. in l. 1. ff. de rer. pmu. sequitur Alcia. in l. 2. nu. 23. ff. si cert. pet. et ibi Rip. nu. 26. Traq. de retrac. lign. §. 1. glo. 14. nu. 19. Dec. cons. 160. col. 1. ad fin. et ita Faber in §. item precium, nu. 1. Instit. de emp. et vend.

Ego non dubito glo. et DD. errasse, quia verba d. l. non possunt accipi ut ipsi acceperunt, et conclusio quam colligunt est plane

D iij iuri

iuri cōtraria: quāuis enī à principio fuisset taxatus valor rei quæ p̄ alia daretur, non potuit resultare vera emptio quæ non consistit deficiēte conuētionē in nūmo vel pecunia: p̄ d. l. 1. & l. 2. & l. pacta cōuēta ff. de cōtrah. emp. l. emptionem C. de rer. p̄ mu. l. empti fides C. de cōtr. emp. cū sup. traditis, quibus respōderi nequit: nec partes mutare possūt substantiā rei, nec fingēdo inducere vt taxatio rei sit pecunia: iuxta reg. l. in bello, §. facte, ff. de captiu. et vbi pecunia requiritur (vt in emptione) nō pōt p̄ alias res æstimari, licet aliæ res per eā æstimentur, l. si ita. 43. ff. de fideius. Hoc euincūt etiā quædā argumenta Petr. & Cyn. ad aliud. d. l. 1. vt ibi refert Bal. n. 7.

Nec obstat l. precij, C. de rescin. v̄d. (quā male adducūt glo. & DD.) loquitur enī secūdū glo. et oēs ibi (parū sibi cōstantes) quādo à principio fuit cōuentū de precio in pecunia, & postea data fuit res æstimata loco pecuniæ: inspicitur enim cōuentio nō solutio sequuta, vt p̄bat l. 2. ff. de cōtrah. emp. et est receptissimū: facit glo. l. 2. in princ. ff. si cert. pet. ibi, propositū inspicitur: & ita ad d. l. 1. bene aduertisse videtur Lorient.

Nec obstat argu. quod à sensu cōtrario male colligebāt glo. et DD. ex verbis d. l. 1. ibi, licet nō taxata quātitate: nō enī significat Imperator, q̄ taxata quantitate fieret vera emptio: nec verba talē collectionē admittūt, sed potius vult tex. idē iuris esse eo casu nō taxata quātitate, quod esset si taxaretur, & hæc est sanior collectio: & ita planē p̄bat d. l. q̄ si ibi altera species taxata daretur p̄ venali, minus dubiū esset cōpetere tūc actionē ad interesse ad similitudinem empti & venditi: Sed et non taxata, competit talis actio ob qualitātē al-

terius rei venalis.

17 Secūdū quæ pōt ex illa l. comprobari glo. (quæ cōmendari solet) in l. 5. §. penul. ff. de prescr. verb. verbo, similis, vt cōtrahus innominati sumāt effectū cōtractuū nominatorū, ad quorū similitudinē cōtrahūtur. not. Alex. in l. in actionibus, nu. 10. ff. de in lit. iur. Gome. in §. actionū, nu. 8. Instit. de actio. p̄bat tex. & ibi not. Bar. et Paul. in l. 1. §. si quis seruū, ff. de pos. tex. in l. eū qui, §. si rē, ff. cōmod. Sed hoc sanē debet intelligi quo ad respicientia effectū cōuentiōis, nō quo ad modū & qualitates: sunt enī plures differētiæ in modo & nonnullis qualitātibus inter cōtractus nominatos & innominatos, etiā nominatis similes, vt in l. 1. et, 2. ff. de rer. p̄ mu. vbi latē Paul. & Ias. & post eos Curtius in l. petēs, nu. 36. C. de pact. & Lorient. de pact. axiom. 117. cum sequen. & Berenga. in repe. l. pacta ff. de cōtr. emp.

18 Ex prædictis circa precij requisitū in v̄ditiōe, resoluitur questio Ioa. Fabr. in §. precij, nu. 1. Instit. de emp. & v̄d. quando v̄ditur res p̄ modico precio, eo adiecto pacto vt ēptor soluat debita venditoris: Nec videtur bene resoluerē Faber, dū inquit eē v̄ditiōne si debita certa fuerint et specificata, vt ipse loquitur: quasi diuersum sit si quātitas eorū quæ debetur nō exprimat. Ego autē assero emptionē esse in his terminis, cū semel certū aliquod precij exprimitur, licet adijciatur relatio ad debita incerta: argu. l. hæc v̄ditiō. 7. §. 1. ff. de cōtrah. emp. ibi, magis enim ignoratur, quāti ēptus sit, quā in rei veritate incertū est. Probatur magis ex §. ibi sequē. dū I. C. ponit aliā formā emptionis. Esto mihi fundus emptus centū & quanto pluris eū vendidero: qua questioe præmissa